

СПИСАНИЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ

Българин

БРОЙ 4 | 2008 ЦЕНА 30 Kč

Убийството на Георги Марков

120 години
Софийски университет

Прахка пролет 1968

100 години
независима България

Георги Китов
In memoriam

Анна Иванова-Тодорова
на пражка сцена

Diana s.r.o., výhradní dovozce špičkových bulharských vín a zelenin

Българският чадър

Променливата облачност често ни кара да носим чадъри. Особено през есента. Но, както мнозина от нас знаят, България е известна в целия свят със специфичен вид чадър. Българският чадър е наша „запазена марка“ от 1978 г. Той, разбира се, не служи за предпазване от дъжд, а е съоръжение за специални операции на секретните служби, съдържащо механизъм за изстрелване на малки сачми със силна отрова, която се отделя при попадане в човешкото тяло и предизвиква мъчителна смърт. Българският чадър се маскира в обикновен чадър, писалка или друг предмет, за да не буди подозрения. С такова съоръжение бе прободен преди 30 години в Лондон през един облачен септемврийски ден най-известният български дисидент – писателят Георги Марков. Марков излъчваше своите „Задочни репортажи за България“ по радио „Свободна Европа“, което беше забранено и заглушавано в бившата ни социалистическа родина. Неговите есета за нелицеприятната българска действителност изкарваха от равновесие управляващата

тоталитарна върхушка, която успя да го накара да замлъкне завинаги по един изключително мъчителен и жесток начин. С българския чадър тайните служби направиха неуспешен опит да ликвидират в Париж и друг български емигрант – журналиста Владимир Костов.

30 години по-късно... През септември в София бе жестоко пребит с чукове главният редактор на сайта Frognews Огнян Стефанов, известен със статиите си, изобличаващи корупцията и връзките на политиците с мафията. Неговото име се свързва и със спрения от Държавната агенция „Национална сигурност“ (ДАНС) сайт „Опасните новини“. Печалната слава на страната ни нарасна особено много след Доклада на Европейската комисия през юли. България бе представена в топ новините на европейските медии като най-корумпираната държава в Европейския съюз.

Ето как се модифицира българският чадър днес според родните медии: „Разпъват чадър над убийците на Георги Марков“, „Българските власти са опънали

чадър над президентския спонсор“, „Премиерски чадър над контрабандната мафия“, „Под удобния чадър на имунитета“, „Етнически чадър над Доган“, „Има чадър над сивата икономика“, „ОЛАФ пита прокуратурата за чадър над престъпността“, „Чадър пази Вальо Топлото“. С други думи чадърите са вече много видове...

Що се отнася до Златна Прага, то тук в последно време вирее най-вече политическият чадър с дипломатически привкус. Той се разпъва над богато стъкмени трапези и форуми, на които често се лее руйно българско вино. В „неповторима“ приятелска обстановка се преиначва историята на българската общност в Чехия, правят се опити за дискриминиране на българските сдружения на чешка територия, а участниците в „събитията“ се провъзгласяват за лидери, ветерани и обединители на всички българи, след което си раздават взаимно подаръци. А след подаръците следват медалите... И накрая едно уточнение – всяка прилика с действителни лица и събития е случайна.

Мария Захариева

4 – 7 Българите в Чехия Български културен институт | Честване на Съединението и Деня на Независимостта в Острава | Новата учебна година в училище „Д-р Петър Берон“ в Прага | Завръщане към корените | В името на една благородна кауза | „Заедно“ представя

8 – 11 Политика Доклад на европейската комисия за България | Една година от освобождението на българските медии в Либия

12 – 13 Интересно Мадарският конник – глобален символ на България

14 – 16 Култура Анна Иванова-Тодорова: Роли-

те ми са като екстремните спортове

17 – 19 Годишнини 120 години Софийски университет – 120 години висше образование в България

20 – 27 Тема 30 години от убийството на Георги Марков | Ще изчезне ли българският народ?

28 – 33 Памет Пражка пролет 1968 – дългото сбогуване с комунизма | 100 г. независима България

34 – 35 In memoriam Георги Китов

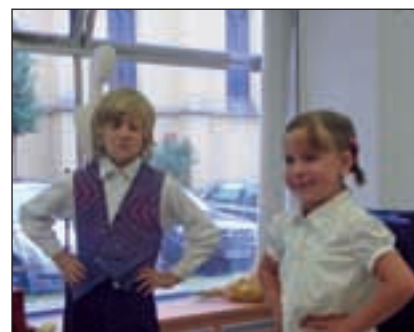
36 – 37 Спорт XXIX олимпийски игри Пекин 2008

5-ГОДИШЕН ЮБИЛЕЙ НА „МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ТАЛАНТИ“

Провежданият за пета поредна година от гражданското сдружение на българи в Чехия „Възраждане“ концерт „Млади български таланти“ се състоя на 16 юни в галерията на БКИ в чешката столица. В тази музикална продукция в края на учебната година взеха участие деца на българи, живеещи от дълги години в чешката столица, които се занимават с музика. Най-голямо впечатление направи с изпълненията си на цигулка и пиано 10-годишният Филип Заяков, който неслучайно през тази година е спечелил II

награда за цигулка и III награда за пиано на конкурса Prague Junior Note, както и I награда в конкурса Plzeňské housličky („Пилзенски цигулчици“) в град Пилзен и е носител на специалната награда на фондация „Бохуслав Мартину“. Атракцията на вечерта бяха първите стъпки на музикална сцена на неговата 5-годишна сестричка Клара, която смело се изправи пред взискателната, но добронамерена публика, с миниатюрната си цигулчица. Зарадваха със своята програма и сестрите пианистки Сабина и Лаура Василеви, както и Михаел Форщ (цигулка) и Теодор Алабазов (китара). Накрая на концерта

имаше и един фолклорен „десерт“ – Михаел Форщ и Калина Славова изпълниха в дует народната песен „Цеко ле...“ Освен бурни ръкопляс-

кания, всички участници в концерта получиха и награди, осигурени от сдружение „Възраждане“.

снимки: сдружение „Възраждане“

Български културен институт

В ГОЛЕМИЯ МАЛЪК СВЯТ НА КАРИКАТУРИСТА МИЛКО ДИКОВ

Пражката културна общественост и голям брой почитатели на графичното изкуство в чешката столица имаха удоволствието да се срещнат с творчеството на един от най-популярните представители на българската карикатура – Милко Диков. Това стана на 10 юли, когато в галерията на БКИ в Прага се откри изложба от негови творби. Големият малък свят от житейски ситуации и персонажи на известния ни карикатурист задържа вниманието с дълбокия смисъл на вложените в него идеи както и със специфичната графична линия на изработката. Всяка чертичка тук е обмислена, преценена и изстрадана. Целият живот на Милко Диков е свързан с рисуването. Той публикува безброй свои карикатури във вестници и списания, носител е на много български и международни награди в различни изяви в своята област. На вернисажа присъства и цветът на на чешките карикатуристи – Адолф Борн, Мирослав Бартак и Иржи Слива, всичките отдавнашни приятели на Милко Диков. Така възникна идеята БКИ да организира през

следващата година съвместна тяхна българо-чешка изложба. На тържеството посланикът ни в Чешката република Здравко Попов връчи почетна грамота на Министерството на културата на Република България и копие от печат на цар Симеон Велики за заслуги за разпространението на българската култура в чужбина на живеещия и работещ от дълги години в Чехия наш художник Валентин Попов.

ПЪТЕШЕСТВИЯ С ФОТОАПАРАТ ИЗ АМЕРИКАНСКАТА ПРИРОДА

На 4 септември галерията на БКИ в Прага отвори вратите си за новия културен сезон в Чехия с фотоизложбата „Пътувания из Америка“ на Александър Славчев. Представени са около 40 великолепни цветни фотоси от някои от най-интересните кътчета на САЩ – различни резервати в щатите Юта, Аризона, Флорида, Долината на смъртта в Калифорния, вулканите и уникалната екзотична среда на Хавайските острови. Тези свои работи авторът е заснел по време на 3-годишното му пребиваване в САЩ, когато е прекосил два пъти с автомобил огромната страна, без

да се смятат неколкостранните прелитания със самолет и хеликоптер над нейната територия. Затова част от изложените тук снимки са правени от въздуха.

Александър Славчев е един от българските фотографи, започнал творческия си път като любител (от този период има награди от прочутите през 80-те години фотоваканции по Черноморието), а по-късно се е утвърдил в чужбина – в Европа (най-вече в Чехия) и в САЩ, където е завършил най-старото фотографско училище в света – Нюйоркския институт по фотография. Работи в областта на приложната, портретна и експериментална фотография. Снима черно-бяло и цветно, използва класическа и дигитална техника. Свободното си време посвещава на природата, откъдето обикновено се завръща с чудесни пейзажни снимки, каквито бяха показани и изложбата му в галерията на Българския културен институт. Славчев е добре познат сред местните културни среди и българската общност и неслучайно неговият вернисаж събра много почитатели на фотографското изкуство в чешката столица.

Асен Милчев

Честване на Съединението и Независимостта на България в Острава

снимки: Валя Райлич

Българската общност в Острава отбеляза през септември 123 години от Съединението и 100 години от обявяването на независимостта на България. В приветствието си към българите в Острава председателката на Българския клуб Сирма Зидаро-Коунова подчерта, че Съединението и Независимостта са изключителни събития в исто-

рията на България, проведени без насилие, по мирен и дипломатичен начин. След Съединението на Княжество България и Източна Румелия Европа започва да гледа на България с респект и уважение, а с обявяването на Независимостта България окончателно отхвърля васалната си зависимост от Османската империя. За българите днес актът на обявява-

не на Независимостта показва как в името на постигане на една национална кауза се е обединил целия политически елит на България. Към такова обединение на политическите сили по въпроси от национално значение трябва да се стреми България и днес.

В тържествената програма по случай Съединението на Княжество България и Източна Румелия Европа и обявяването на Независимостта на България в българския клуб в Острава взеха участие известната оперна певца Татяна Тесля, тенорът Павел Усков, пианистът Игор Катаев и танцовият състав „Пирин“ от Бърно с художествен ръководител Георги Георгиев. Те завладяха публиката с темпераментните си изпълнения. В този празничен ден всички вдигнаха тост за щастлива и преуспяваща България.

Сирма Зидаро-Коунова

Новата учебна година в училище „Д-р Петър Берон“ в Прага

Българското средно общообразователно училище „Д-р Петър Берон“ за 60-ти път отвори широко врати за ученици, учители и родители. На 15 септември в залата на училището се проведе тържествено откриване на новата учебна година. Директорката на училището Албена Георгиева по стар български обичай плисна вода от обкичено със здравец менче, за да им върви на всички по вода – и на учениците, и на учителите.

Вече 60 години Българското училище в Прага съдейства за изграждането на националното самосъзнание, за съхраняване на българския език и култура в Чехия. Затова е много тъжно, че за втора учебна година вратите на училището останаха отново затворени за първокласниците. Министър Даниел Вълчев издаде заповед според която на директорите на училищата в Чехия, Словакия и Унгария не се разрешава да откриват

първи клас при наличие на по-малко от 16 деца, което е механично пренасяне на съответното нареждане, важащо за училищата в България. Според министър Вълчев за тези 3 училища се харчат средно годишно между 1,5 и 2 милиона лева. „Ние сме за запазването на тези училища, каза през юли министърът на образованието на Националната кръгла маса „Новата държавна политика към българите по света“, но искам съвсем ясно да кажа, че използването на средства към момента в тях, според

мен, е крайно неефективно. Така Българската държава, и в частност Министерството на образованието и науката, без да има изградена цялостна концепция за образователната политика сред българите в чужбина започна процесът на целенасочено закриване на българските училища в Прага, Братислава и Будапеща. Това е причината поради която вратите на българските училища в Чехия, Словакия и Унгария да останаха отново затворени за първокласниците.

Мария Захариева

снимки: архив на БСОУ „Д-р Петър Берон“

„Завръщане към корените 2008“

Шестият мултиетнически фестивал „Завръщане към корените“ се състоя на 31 май 2008 г. в град Бърно. Всяка година на този фестивал се срещат представители на националните

вързяхме нови. Показахме своите умения и се насладихме на фолклорното майсторство на колегите си. На тазгодишния празник взеха участие словашки, гръцки, ромски,

малцинства, живеещи в Бърно, които представят своя фолклор. И тази година се събрахме всички заедно, обновихме стари познанства и за-

немски, унгарски, руски и украински състави. Програмата започна с дефиле и продължи със следобеден концерт и вечерен гала концерт.

Танцов състав „Пирин“ се изяви с песните „Дене, мъри“ и „Седнало е Джоре“, както и с хореографиите „Севернячки“, „Мъжки тракийски танц“, „Варненски танц“, четворно хоро и „Дунавски ритми“.

В рамките на фестивала се състоя малка изложба на плакати, представящи всяко едно национално малцинство и танцова група. Плакатът на „Пирин“ разказваше чрез снимки и текст за историята на нашия състав. Всички опитахме от вкусните гозби, приготвени от участниците и разгледахме сергиите, излагащи продукти на традиционните занаяти. Програмата включваше и традиционната школа за танци, на която танцьорите от различни състави учат публиката да играе. Тази година танцовата школа се състоя в ритъма на унгарските танци и българските хора и бе посрещната с голям интерес от страна на публиката. Специален гост на фестивала беше Закарпатският състав за песни и танци от Ужгород, Украйна, чийто изпълнение бе кулминация на вечерта. Програмата завърши с нощна заря над бърненския язовир. Фестивалът беше наистина едно прекрасно начало на лятото.

Катерина Ненкова

В името на една благородна кауза

В средата на лятото (14–17 август) в поредица от чешки градчета се състоя фестивал под надслов „Без бой и война“. „Пирин“ също беше сред участниците, като концертите, в които участва бяха в градчета Олешнице, Скалице над Свитава и Босковице. Изявите бяха на различни сцени. Имаше участия на вечерен бал, откриване на вечерно парти, след църковна литургия в центъра на едно от градчетата, а също така и на сцена в замък на Босоковице. Освен „Пирин“ имаше и множество други музиканти и танцьори. Танците които Пирин изигра бяха от различните фолклорни области на България. След

всеки концерт се организираше малка школа по български танци, в която се включваха не само участниците, но и зрителите.

Домакините на фестивала бяха изключително приветливи и любезни. Фестивалът беше добре организиран. Освен за концертите имаше време за отмора и разходки из забележителностите в околността.

Както всички хубави неща и тези няколко дни изпълнени с танци и веселие отминаха. Остана надеждата, че хората, присъствали на фестивала се вслушат в неговият надслов, а именно „Без бой и война“.

Петя Никова

снимки: Сдружение „Пирин“

В „Клубът на пътешественика“ – Рила планина

На 24 юни „Клубът на пътешественика“ към гражданското сдружение на българи в Чехия „Заедно“ гостува в галерията на Българския културен институт в Прага. Пред почитатели на планинския туризъм в Чешката република Михал Коварж сподели свои впечатления от миналогодишния си преход през Рила планина по маршрут:

7-те рилски езера – връх „Малъовица“ – Рилският манастир. Авторът прожектира и красиви снимки от своето прекосяване-то на най-високата планина на Балканския полуостров. Мнозина от присъстващите си тръгнаха от срещата с дълбокото убеждение, че непременно трябва да посетят великолепната Рила планина.

„Заедно“ представя България и в Пардубице

На 26 април в замък в Пардубице се осъществи лекция на тема „България – география, история и туризъм“.

Членове на сдружение „Заедно“ бяха поканени от голямата компютърна фирма EххонMobil. В тази фирма работят много чуждестранни работници, между които и голям брой българи. Лекциите, представящи културата на различни държави тук имат вече изградена традиция и са очаквани с любопитство. Вечерта беше открита с български народни танци, които бяха отменени с бурни аплодисменти. След което, започна самата лекция, която беше съпро-

водена с прожекция на авторски снимки, карти и илюстративен материал. Слушателите бяха внимателни и любезни, атмосферата – приятна, а въпросите от страна на публиката след приключването на лекцията – интересни. Приятелските разговори продължиха още дълго след края на официалната част. Непо-малък успех имаше и тематичната вечеря – мусака и шопска салата, приготвена от чешките домакини по български рецепти.

Бойкините козлета

Нов детски кът с името „Бойкините козлета“ бе открит в Пражката дендрологическа градина на 15. 6. 2008 година. Това е оригинален художествен проект, който бе реализиран съвместно с българската художничка Ива Драгостинова по идея на гражданско сдружение „Заедно“ – сдружение на българите и на приятелите на България в Чешката република (повече на www.zaedno.org). Детският кът е създаден в памет на

Бойка Добрева, една от основателките на сдружението. Разположен е в една от най-красивите части на градината. Освен забавления за децата предлага също така възможност за спокойна почивка на родителите на място, подходящо за пикник край езерото. За прекрасното преживяване в хармония с природата допринася и нежният звук на звънчета, които са закачени в короните на околните дървета.

Заедно

Каниме Ви на Първи семинар по български народни танци в Прага
Български хора и танци. Весело настроение с любимия „БГ бенд“ и танцов състав „Българи“. Български кулинарни специалитети.
Елате, научете се, танцувайте и се забавлявайте до изнемога!
24. 10. 2008, петък, 19 часа. Вход: 100 Kč. Baráčnická rychta, Tržiště 23, Praha 1.
Организатор: Сдружение „Заедно“, www.zaedno.org

Доклад на Европейската комисия за България

„ЕС финансира българската мафия“, „България е под обстрел заради корупция“, „България – най-слабият ученик в ЕС“ – такива обобщения направиха европейските медии след като през юли бяха оповестени резултатите от Доклада на Европейската комисия за България. „Българското правителство е белязано с корупция, а България е обхваната от престъпност. Това е мрачната присъда на Европейската комисия за страната, която се очакваше да е уредила проблемите си, когато влезе в ЕС преди 18 месеца“, коментира „Таймс“. У обикновения европеец се затвърди убеждението, че корупцията в България е проникнала на най-високо държавно ниво; че българската мафия обира европейския данъкоплатец, а конкурсите в България се печелят само с подкупи. От Доклада и направените проверки на ОЛАФ за САПАРД и ФАР стана ясно, че най-много пари от европрограмата са взели бизнесмени, близки до БСП.

ЕС спря 825 милиона евро от предприсъединителните фондове ФАР, ИСПА и САПАРД и забрани на две правителствени агенции да разпределят европейските средства. Така най-бедната членка на Съюза – България се превърна в донор на ЕС още през втората година на членството си. Тя засега ще внася повече пари в европейската каса отколкото ще получава. В отговор на отправените критики правителството прие план за действие с общо 80 неотложните мерки, целящи да спасят замразеното финансиране по предприсъединителните програми на Европейския съюз. Вицепремиерът Меглена Пругчиева заяви, че България вече е изпратила молба за експертна помощ от Европейската комисия и е помолила ОЛАФ да провежда все повече мисии в страната, за да осигури прозрачност.

През септември министрите на външните работи от Европейския съюз в рамките на Съвета по общи въпроси и външни отношения приеха заключения по публикуваните преди два месеца доклади на Европейската комисия за България и Румъния в областта на вътрешните работи и правосъдието. Съветът прикани България да въведе в действие необходимите задълбочени реформи, за да разполага с ефикасни институции и процедури и за да могат българските граждани да се

възползват в пълен обем от оказваната от Европейския съюз помощ.

ИЗ ДОКЛАДА НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И ДО СЪВЕТА ОТНОСНО УПРАВЛЕНИЕТО НА СРЕДСТВА ОТ ЕС В БЪЛГАРИЯ

Предвидените за България средства от ЕС представляват практическото изражение на солидарността на Съ-

юза с българските граждани (...) България не е в състояние да се възползва пълноценно от това подпомагане поради сериозни слабости в административния и съдебния капацитет на местно, регионално и централно равнище. Българската държавна администрация страда от голямо текучество на персонал, непривлекателни заплати, които създават предпоставка за корупция, и остарели, централизирани процедури (...) Липсата на отчетност и прозрачност при обществени поръчки, свързани

със средства от ЕС, е сериозен проблем. Корупцията по високите етажи и организираната престъпност изострят тези проблеми, свързани с обща слабост на административния и съдебния капацитет. Необходимо е България не само да укрепи значително административния си капацитет, но и да намали драстично предпоставките за корупция по високите етажи и да се бори ефективно с организираната престъпност.

БЪЛГАРИЯ БЕ В ТОП НОВИНТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ МЕДИИ СЛЕД ДОКЛАДА НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ

„Икономист“

Докладът отбелязва липсата на каквито и да е убедителни резултати в борбата с корупцията и „тежкия проблем“ с липсата на отчетност и прозрачност при разпределението на европейските фондове. Комисията обяви строги санкции, спирайки помощи в размер на 486 милиона евро. Ако не се отбележи напредък, сумата ще се увеличи още през ноември.

Обещанието на българския премиер Сергей Станишев предизвиква „оправдан скептицизъм“ сред експертите. Не буди доверие и назначаването на Меглена Пругчиева за министър по европейските фон-

дове. Според европейците, фактът е, че българските усилия не са дали практически никакъв резултат, а всички закони и инициативи нямат практическа, а само публична стойност.

Писмото на ОЛАФ обвинява политици в създаването на „политически чадър“ над престъпници, откраднали милиони евро, предназначени за българската провинция. Според ОЛАФ, „влиятелни сили“ в политиката и администрацията „не са заинтересовани“ от наказването на лицата, свързани с криминални босове. Припомнят се и корупционните скандали с Веселин Георгиев и Румен Петков.

Изводите от европейска гледна точка: престъпността, корупцията и слабата съдебна система са взаимноподсилващи се проблеми, а властите изглеждат безпомощни срещу организираната престъпност. Това, което скандализира обикновените българи е, че тяхната страна, като най-бедна в ЕС, губи поредния си шанс да се модернизира.

„Билд Цайтунг“

Вътрешните доклади на ОЛАФ, Службата за борба срещу измамите в ЕС, разкриват, че голяма част от европейските субсидии за България потъват в тъмни канали. От общо 235 милиона евро по програмата САПАРД за подкрепа на българското селско стопанство навярно до 141 милиона са заграбени чрез измама. В тези операции е участвала най-вече мрежа от фирми на групата Николов-Стойков, която от своя страна може би е свързана с мафията в България. Същата група успяла да присвои 6,1 милиона евро субсидии чрез подправени фактури за закупуване на месопрееработващи машини и камиони.

ЕС замрази голяма част от плащанията за България, но до 2013 година страната трябва да получи още 6,8 милиарда евро структурни помощи от Брюксел.

„Ди Пресе“

ЕС отказа на България близо 500 милиона евро фондови средства заради злоупотреби и широко разпространената корупция. Сред инвеститорите лошото дете Бълга-

рия с икономически прираст около 7 % обаче въпреки всичко си остава популярно. Официалната средна заплата е в размер на 500 лева или 260 евро, равнището на заплащане е все още ниско. Но с нарастващия брой инвеститори по отношение на квалифицираната работна ръка България започва да изпитва остър дефицит. Емиграцията на млади специалисти през последното десетилетие изостря ситуацията – близо една десета от седемте милиона българи напуснаха страната. Ако социалният продукт в България преди десетилетие беше едва 27 на сто от средния за ЕС, той междувременно достигна 40 на сто. В случай, че се съхранят сегашните темпове на растеж, най-бедната

страна-членка на ЕС би могла след малко повече от 15 години да се изравни по стандарт на живота с южноевропейските държави като Португалия.

Въпросът е обаче, как страната да се отърси от бича на корупцията.

Западногерманското радио ВДР

Преди и след влизането в ЕС в България огромни суми потънаха в тъмни канали. Трафик на наркотици и на хора, незаконен износ на дървен материал и инвестиционни измами са типични за страната. „Корупцията е нещо съвсем нормално за повечето политически партии. Бизнесмени често правят дарения за партиите. Ако тяхната партия спечели, тогава се обаждат и искат пари, в резултат на което получават не само европейски, но и държавни пари“, казва Тихомир Безлов от Центъра за изследване на демокрацията в София. „Досиетата на ДС се използват като политическо оръжие. Хората, които притежават тази информация, притежават и власт“, допълва Гюрова от в. „Капитал“.

„Нойес Дойчланд“

Изданието информира за блокираните от ЕС средства и коментира, че по-твърдо наказание за друга държава-членка до момента не е имало, поради което сред българите оставал горчивият привкус на усещането, че Брюксел мери с двоен аршин. Вестникът съобщава, че Меглена Пругчиева е твърдо решена отново да отвоюва загубеното доверие на ЕС към нейната страна, залагайки на прозрачността. Тя обаче смята, че България е изостанала в изпълнението на европейските изисквания с 8 до 10 месеца. Поради злоупотребите на европейски средства, Европейската комисия въвежда невиджани досега методи на контрол за България. Обект на специални проверки ще са всички служби и министерства, които разпределят европейските пари. Брюксел пряко ще може да следи, как се реализират проектите. Подобни механизми за контрол досега не е имало в нито една друга европейска държава. Освен това сътрудници на европейската служба за борба срещу измамите (ОЛАФ) в бъдеще редовно ще проверяват, дали няма нелегални отклонения на средства. „Франкфуртер алгемайне цайтунг“ В нито една друга източноевропейска страна не са така силно преплетени старите комунистически партийни и агентурни връзки с политиката и икономиката, како днес в България. Точно както по комунистическо време политическата класа и днес продължава да се ползва от обществените средства като нещо съвсем естествено и нормално, и да извлича лични облаги от всяка обществена поръчка. В София гъмжи от истории за министри и техни верни хора, превърнали се в богаташи само за една нощ, които не изпитват никаква сван да защитават богатството си. В управляващата коалиция, която заради връзки с мафията вече загуби една част от министрите си, нито един шеф на държавна агенция не гори от желание да бъде посетен от г-жа Пругчиева с цел да се запознае с делата на повереното му ведомство. Прозрачността, ефикасността и действияят контрол се възприемат като нещо смущаващо.

По материали от българските медии

Една година от освобождаването на българските медици

Вече една година българските медицински сестри и палестинският лекар, които бяха държани като заложници в продължение на осем и половина години в затворите на Либия, се радват на възврънатата им свобода. Медиците бяха осъдени два пъти на смърт, но след като присъдата им бе променена на доживотен затвор, стана възможно тяхното екстрадиране. Те бяха помилвани от президента Първанов веднага след при пристигането им в София на 24 юли 2007 г.

Сдружение "Възраждане" беше единствената българска организация в Чехия, която организира две акции в Прага в защита на медиците – молебен в чешката православна църква „Св. св. Кирил и Методий“ и мирен протест пред либийското посолство, съвместно с Амнести Интернешънъл.

СЪДБАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИЦИ ГОДИНА ПО-КЪСНО

Българските медицински сестри и палестинският лекар бяха наградени през май с приза „Медицинска сестра на годината“. Наградата им бе присъдена още през 2003 г., но те бяха в затвора и не можеха да я получат. Междувременно им бяха дадени жилища, които все още са необитаеми заради липсата на вода и електричество. На петте медицински сестри и д-р Здравко Георгиев ще бъдат преведени вноски от бюджета за пенсионно и здравно осигуряване, което ще им дадат възможност да придобият пенсионни права. Ашраф ал Хаджудж също ще бъде осигурен, защото е български гражданин. При пенсионирането си медиците ще получават месечна добавка в размер на социалната пенсия за старост, която е за сметка на републиканския бюджет. „Искам да гледам напред. Но кошмарите, че ме отвлечат, че ме душат или че черни кучета ме хапят, все още ме спохождат в сънищата ми и аз плача насън“, споделя Валя Червеняшка. Тя работи в болницата в Бяла Слатина и получава месечна заплата от 136 евро. Валентина Сиропуло също се върна на работа в болницата в Пазарджик. „Много неща в България са се променили към добро“, каза Сирополу, но според нея цари хаос в здравеопазването. Нася Ненова и Кристияна Вълчева завършиха първата си година обучение по кинезитерапия

в София. Българският лекар от палестински произход Ашраф Ал Хаджудж се ожени за българка и е баща на момче на три месеца. Той подаде жалба срещу Либия пред Комисията по правата на човека на ООН в Женева и пред френски съд. „Няма да пропусна нито една възможност, където и да е в света, за да започна дело срещу либийския диктатор“, който е „отговорен за нашата трагедия“, заяви той, като допълни, че иска да бъде призната „нашата невинност и да ни бъдат предоставени компенсации“. Снежана Димитрова, не може да се върне на работа, тъй като едната ѝ ръка е била обездвижена в следствие на мъченията. „Всеки от нас е сграбчил свободата в ръце и намира начин да се справя с живота. Аз много бързо се адаптирам и към лошото, и към хубавото. Момичетата също се справят с живота“, казва Кристияна Вълчева.

„КЛЕТКАТА НА КАДАФИ“

Това е българското заглавие на романа-изповед на Снежана Димитрова, който тя написа във Франция за 15 дни. Книгата вече е издадена на френски език със заглавие „Кошмар“ от издателство „Мишел Лафон“. Двама журналисти превърнаха разказа на Снежана от Ботевград в книга – Десислава Минчева, кореспондент на БиТиВи в Париж, и Франсоа Форестие от списание Нувел обсерватор. „За добро или за лошо книгата

се появи и моята основна цел беше да разкажа на всички, които ни подкрепяха, че това се е случило в 21-ви век и че това сме го допуснали ние. Книгата ми е изключително позитивна, дори към либийците, защото за мен най-важното беше да не остане злоба в сърцето ми и никога да не се загнезди мисъл за отмъщение, защото мисля, че това е нещото, което трови нашия живот“, казва Снежана. Тя вече не сънува кошмари. Не пази писма и вещи от затвора. Изхвърлила е всичко. Исква да забрави ужаса.

КРИСТИЯНА ВЪЛЧЕВА : „8 ГОДИНИ ЗАЛОЖНИЦА НА КАДАФИ“

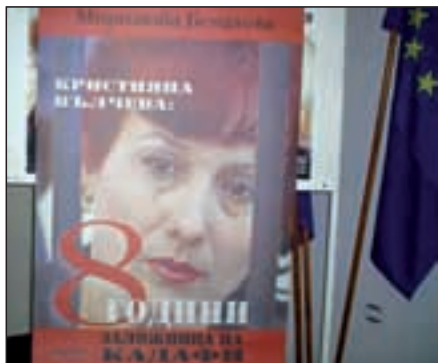
Мемоарите на медицинската сестра Кристияна Вълчева, озаглавени „8 години заложница на Кадафи“, разкриват ужасите, преживени от българските медици в либийския затвор и истината за делото „Бенгази“, за „заслугите“ на българската дипломация, която не само бе изоставила нашите съграждани в Либия, но и разпространяваше клюки

и измислици за тях. За две седмици журналистката Миролуба Бенатова написва книгата заедно с Кристияна по поръчка на френското издателство „Ексо“. Издателство „Милениум“ издаде ръкописа в края на миналата година. Книгата е сред 10-те най-продавани заглавия във Франция. „Често съм си мислила, че искам да

заспя и да не се събудя – признава Кристияна. – Страхувах се и изпитвах ужас от това, че ще ме убият по време на изтезанията и няма да мога да кажа гласно, че съм невинна. Човешките възможности наистина са без граници. Оцелява се по един единствен начин – прос- то никога да не губиш вяра. Това,

което нас всичките ни крепеше, беше, че сме невинни и че просто, ако не мога да разчитам на човешката справедливост, със сигурност ще има Божия справедливост. Но разбрах, че на Кадафи му трябваме живи, а не умрели, за да може да постигне целите си.“

Румяна Кирилова

Вързаха ни очите, опряха ни до стената с вдигнати ръце, на един крак. Като за разстрел, но по-лошо. Заповед. Никакъв сън.

Когато не можех повече да издържам и стъпалото ми докосна земята, разбрах какво е да те бият по петите с кабел. Дебел, усукан с много метал, облечен в пластмаса... Играх ръченица, под ритъма на кабела, докато не рухнах. Единият крак, удар, другият крак, удар. И така няколко дни. Вече нямах стъпала. Имаше мехури, кръв и лимфа.

Останала без крака, трябваше да стоя с вдигнати ръце до стената. Когато ги отпусках, кабелът се развърташе по цялото ми тяло. Плътта ми се превърна в огромен хематом, от който трудно можеш да познаеш какъв е цветът на кожата ми. Ден и нощ. Редуваха кабела с тояга. Накрая трябваше да тичам. Забавлявах се да ме гледат как търча от единия край на коридора до другия.

Но ми пазеха лицето. Трябваше да изглеждам добре.

Аз не знаех коя съм. Не можех да понасям собствената си миризма. Миризма на ужас. След 45 дни без вода, потта ми миришеше на страх. Пилех ноктите си по стените на килията. Превръщах се в скот, в животното, което иска само да оцелее“.

„Имаше моменти, в които ни разпитваха по едно и също време. Местеха машината от едната стая

в другата. Той (Ашраф) си измисляше нещо, после идваха при мен за детайлите. И обратното. Веднъж ни мъчиха заедно. Като в два ковчега. Вързани – легло до легло. Ашраф облечен с мръсна арабска дреха, запретната до кръста. Гол надолу. Кабелът на тока беше увит около пениса му.

Не знам дали чувстваше унижение. Когато мен ме съблякоха гола, не чувствах. Бях добитък. С Ашраф виехме, плачехме и крещяхме едновременно. Истеричната песен, родена от електричеството се смесваше с думите, които очаквах. Той реве и аз рева. Той казва, че съм му дала пари, аз казвам – да. Попитах Кучето – колко съм му дала. Отвърна ми: – 5 000 долара. Аз казах три. Джума се смя. Нашият делириум беше неговият апогей.

■■■

Май 1999, Школата за полицейски кучета, кабинетът на Шефа.

– Съблечи се!

Бяха се събрали само началници – Кучето и Генерала.

Като на сън, автоматично, свалих парцалите от себе си.

Селим Джума взе електрошокова палка и я разигра по зърната ми. Промуши я между краката ми. Не чувствах. Тялото ми беше безразлично. Докато зърната ми настръхваха от пръчката, никой в стаята не изпитваше емоция. Перверзията вече не ги забавляваше, а аз не можех повече да бъда наранена. Гола, изправена в средата на стаята, стоях като чучело. Палката цвърчеше, обхождайки плътта ми. Шефът я отърка в слабните ми. Задържа. Направи с гумената пръчка това, което не можеше да си позволи иначе. Отсъствах“.

„Българският министър-председател Иван Костов беше казал по националната телевизия:

– Ами, ако са виновни?! Либийската

пропаганда, която ни описваше като пропаднали жени, без морал, способни от алчност и малодушие да убиват деца, беше пуснала корени и в родината ни.

Българските дипломати под сурдинка разпространяваха вредни слухове за нас. (...)

Никой не се замисли за най-важното. Пренебрежително незабелязан остана фактът, че ние – добри или лоши, харесвани или не, нямаме нищо общо със СПИН- епидемията в Бенгази.

Либия имаше да решава свои проблеми във вътрешен и международен план и й бяха нужни зложници.

Нашата държава го разбра последна и с безразличието и погнусата си помогна да се превърнем в едни от най-скъпите зложници на света. Не знам закон, според който трябва да се помага в беда само на тези, които одобряваме.

■■■

За държавата нейните граждани бяха измет. Вместо да се застъпят за нас, тези от които очаквахме помощ, се гънеха. Гледаха либийците със срам, с неудобство. С вина. По принцип. Онази вина, вградена в душите на робите.

Дипломати, готови на угодият на Тях, отричайки се от нас. Слепи за болката ни, жестоки в думите, безчувствени с безразличието, което може да носи само Чиновника. Когато трябваше да се говори на висок глас за несправедливостта, те казваха:

– Тихо!

Когато трябваше да се възрази, те благодаряха.

Когато трябваше да видят, те си затваряха очите.

Не сме народ на честта, а на пречупения гръбнак.

Из „8 години зложници на Кадафи“

Мадарският конник е глобален символ на България

Българският символ, който ще бъде изсечен на българското евро е скалният барелеф, известен като „Мадарският конник“. Инициативата на Българската асоциация за бизнес и туристическа информация за избор на български символ, бе подкрепена на всички държавни равнища. Целта на националната кампания беше чрез своеобразен референдум да се избере най-достойния символ на България, с който да се представяме пред Европа и света. Кампанията „Българските символи“, в която участваха 1 058 473 българи, стартира през април миналата година и завърши през юни 2008 г. В предварителния етап участваха 33 символа в 3 категории – „Природни забележителности“, „Културно-историческо наследство“ и „Храни и напитки“. За „Глобален символ“ на България беше избран Мадарският конник, който събра 25,44% от гласовете. На второ място с 21.96% остана кирилицата, на трето с 15.03% остана хълмът Царевец, на четвърто българската роза и розово масло с 10.16% и на пето – Рилският манастир с 8.95%.

КАМЕННИЯТ РЕЛЕФ ОТ VII ВЕК Е ВКЛЮЧЕН В СПИСЪКА НА ЮНЕСКО

Мадарският конник е единственият по рода си каменен релеф в Европа. Поради своята уникалност той е включен е в списъка на ЮНЕСКО на паметниците на културата с общочовешко значение. Представя четири фигури: ездач на кон, пронизващ с копие то си лъв, и куче, което следва коня. Композицията е издялана на височина около 75 м от основата на отвесните 100-метрови скали при село Мадара, Шуменско. Около релефа са издълбани три надписа. Общата площ на композицията заедно с надписите е към 40 кв.м. Паметникът се намира в непосредствена близост с едно от най-важните прабългарски езически светилища на епохата. Облеклото на конника, формата на седлото и стрелото подсказват, че релефът трябва да се свърже не с тракийската, византийската или славянската традиция, а с изкуството на прабългарите. Реалистичността и триизмерността на фигурите са твърде неприсъщи за изкуството на Европа от това време. Според някои специалисти далечните предшественици на паметниците от този тип трябва да се търсят в изкуството на древна Персия. През ранното средновековие изображенията на конници или само на коне са много обикнати в България: те се

срещат скулптирани на камък, гравирани по метални съдове, отливани като амулети, рисувани на керамични плочки и т.н.

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ЗА МАДАРСКИЯ КОННИК

Арменският пътешественик Хугас Инджеджиян, пътувал по българските земи между 1792 и 1809 г., пръв споменава конника. Той пише: „В Матара на една висока плоска скала, почти вертикална, е издялан древен конник, за който казват, че бил от началото на IX век.“ Общоприето е мнението, че конникът е открит за науката от унгарския изследовател Ферикс Каниц през 1872 г., който погрешно възприел надписите на релефа като латински. През 1884 г. Константин Иречек установява с помощта на далекоглед, че надписите са на гръцки и приема изображението за тракийски конник. Карел Шкорпил прави през 1895 г. проучване на релефа от скеле, след което стига до заключението, че релефът е от „първата българска епоха и конникът представлява хан Крум“. Първите археологически сондажи и проучвания прави Рафаил Попов. Обекта изследват и Геза Фехер и Гаврил Кацаров. И двамата учени смятат, че конникът е хан Крум. Известният български историк Веселин Бешевлиев отхвърля това твърдение, а Богдан Филев смята, че ездачът е от Ранното българско средновековие.

През 1954 г. БАН организира голяма експедиция, в която участват археолози, историци, епиграфи и архи-

тексти. Въз основа на иконографска близост с местна работилница за оброчни плочки с образа на тракийския конник доц. Неделчо Неделчев се опитва да обоснове през 2003 г. наличието на Мадарския релеф със запазената традиция да се почита конникът.

ВЪРХУ МАДАРСКИТЕ СКАЛИ Е ПРЕДСТАВЕНА ТРИУМФАЛНА СЦЕНА НА БЪЛГАРСКИ ВЛАДЕТЕЛ ОТ НАЧАЛОТО НА VII В.

За най-достоверна се приема хипотезата, че релефът представлява триумфална сцена, символизираща победата на български хан срещу Византия. Промушеният с копие лъв представлява победения враг. Паметникът е символ на българската държавност. Някои учени предполагат, че на него е изобразен хан Тервел (700–721 г.). Други възприемат релефа като обобщен образ на

герой, владетел или бог. Големият комплекс от сгради наоколо, който може да се идентифицира само като култов, духовен център определят Мадарския конник като бог или като владетел-бог.

По-младата генерация археолози и учени смятат, че най-вероятно конникът е Богът – епоним на българите. Други учени допускат, че Мадарският релеф може да е запамен от българите по пътя им към земите на Византийската империя и изваян в скалите като знак на българското им притежаване.

Ж. Аладжов твърди, че изображението върху мадарските скали е на почитания от прабългарите и всички тюркски народи върховен бог на небето Тангра или Тенгри-хан.

Големият български археолог Рашо Рашев изтъква, че приетото от нашата историческа наука тълкуване за Мадарския конник, като образ на български владетел, внушен от

близкоизточни художествени образци, трудно може да се постави под съмнение.

МАДАРСКИТЕ НАДПИСИ

Те представляват три текста на гръцки език, изсечени в скалата около Мадарския конник. Някои участъци са силно повредени и не позволяват да се извлече смисъл. Всички надписи са старобългарски и са правени по различно време. Проф. Веселин Бешевлиев в книгата „Първобългари“ твърди, че най-старият надпис към Мадарския релеф е на Тервел и следователно релефът също е създаден тогава. Другите надписи споменават Крум и Омуртаг и вероятно са издълбани по тяхна поръчка.

Първият, намиращ се пред конника, е от времето на хан Тервел (701–717) и свидетелства за помощта, която българският владетел оказва на Юстиниан II да се върне на престола.

.....на българитеи дошъл при Тервел. На носотрязания император не повярвах моите чичовци в Солунско и си отидоха в кисиниите си (селищата си).....негов единчрез договор вождът Тервел даде на императора5 хилядиимператорът заедно с мене победи добре.

Вторият, разположен вляво от конника, е свързан с Крмесис (около 756 г.) и отразява българо-византийските отношения по онова време.

.....жълтици той дадежълтици вождътвождътгръцитекаквото ти давах всяка година, ще ти давам, понеже ми помогнавсяка година ще ти даваме и при вожда императорът изпратии помоли вожда Крмесисвождъткато разпределяше жълтицитезапочнахададе от ...вождът Крмесис подаритова езероти направивождът развалиха договоритевойна.....тогаваиме.....

Третият надпис, вдясно от конника, е от времето на Омуртаг (814–831)беше отхраненразвалиха и от бога Омуртаг вождътизпрати.....помогни ми.....

Румяна Кирилова

Анна Иванова-Тодорова:

Ролите ми са като

екстремните спортове

Анна Иванова-Тодорова е вече десет години солистка на Държавната опера в Прага. Любителите на оперното изкуство в чешката столица имат удоволствието да се докоснат до нейните сложни и многопластови роли – куртизанката Виолета, полудяващата от любов Лучия, крехката и невинна Джилда, ледената Царица на нощта и суровата Абигаил. Аплодира я публиката не само в Европа, а и в Япония и Корея. Анна Иванова-Тодорова е щастлива, че е намерила своето място в Чехия, но, както сама признава, нейната родна сцена си остава Софийската опера.

Ани, какъв беше за тебе пътят към оперното изкуство?

Може да се каже, че оперна певица станах много случайно. В Кюстендил свирех на пиано в музикалната школа – без амбиции да ставам пианистка. Искях да се занимавам с езици. В прогимназията се срещнах с една педагожка от София, която ме прослуша и ми препоръча да кандидатствам в Софийското музикално училище с пеене. Приеха ме, но в началото ми беше много трудно, защото никога не съм имала намерение да се занимавам професионално с опера. Не знаех, че имам данни и че операта ще ме заинтригува толкова много. Музикално училище завърших при Бойка Косева – наша известна певица, мецосопран. В Музикалната академия започнах при Мати Пинкас. После имах щастието да попадна в класа на Сабин Марков. В края на следването в Академията се явих на прослушване в Софийската опера. Дебютът ми там беше в ролята на Царицата на нощта от „Вълшебната флейта“ на Моцарт.

С кои известни певци, диригенти и режисьори си работила?

В София имах щастието да пея с нашите известни оперни певци Стоян Попов, Христина Ангелакова, Стефка Минева, Румен Дойков. Пяла съм в „Бал с маски“ с Анна Томова-Синтова. Работила съм с диригентите Борис Хинчев, Руслан Райчев, Милен Начев, Недялко

Недялков. Всички тези музиканти допринесоха изключително много за моето професионално развитие. Работила съм и с нашите известни режисьори Светозар Донев, Павел Герджиков, Емил Бошнаков и Пламен Карталов.

Защо реши да напуснеш България и как попадна в Чехия?

В България не живеях много спокойно. Имах мизерна заплата в операта и мечтаех да направя нещо повече, мечтаех да ходя по конкурси и прослушвания. Но тогава имах проблеми както с визите, така и със средствата. За Чехия знаех малко. Бях чувала за Златна Прага и за „Пражка пролет“, както и за хубавата чешка бира. Явих се на конкурс в Пилзен, където веднага ми предложиха ангажимент и аз приех. Общо взето в този момент ми беше все едно къде ще пея в Чехия. Това звучи тъжно, но е факт. За операта трябват много средства, а в София пари за опера нямаше. Освен това певците тогава бяха много, конкуренцията беше голяма, а сега казват, че няма кой да пее, защото повечето певци заминават на Запад. Явих се на конкурс в Пилзен и много се зарадвах, че ми предложиха веднага договор. В София се учудиха, че напускам най-големия български оперен театър, но аз бях решила да замина и да търся благополучието си извън България – много тъжно, нали? Чешкият ми дебют беше в Пилзенската опера в ролята на Лучия ди Ламермур от едноименната опера на

Виолета от „Травиата“

Доницети. Още следващата година ме приеха в Държавната опера в Прага, но в Пилзен с радост гостувам и до ден днешен.

Как се адаптира в Чехия – трудно ли ти беше?

Адаптирах се лесно, защото имах много работа, а и колегите ме приеха добре. Постепенно намерих сред тях приятели. Дори от ръководството ми казват: „Ти си вече наша певица“. Чехите все пак са славянски народ, макар и с немски менталитет, но точно тази комбинация ми харесва. Средата в операта, за щастие, е международна, пражани са свикнали с чужденците и по-лесно ги възприемат. Иначе чешкият език е един от най-трудните за пеене и затова избягвам да пея на чешки пред чехи.

Какво ти даде България и какво допринесе Чехия за професионалното ти развитие?

В България получих образование си и станах певица. Но мога да кажа, че в България не се уважават талантливите хора. Певците ги забелязват едва след като се прочуят

Ти си пяла в почти цяла Европа, в Корея и Япония? Къде се чувстваш най-добре и коя публика ти допада най-много?

Струва ми се, че най-сърдечната публика е в Япония. В Прага публиката е международна и реагира различно – понякога в края на

Как се изразява тя?

Мъчно ми е преди всичко за родните ми. Но като се върна да ги видя и се потопя в българската действителност, бързо изтреснавам. Българската държава не се интересува от младите хора и те търсят щастието си по света, но ние зад граница

В ролята на Елена от „Сицилиански вечери“

в чужбина. Държавната политика е лоша и за мен нямаше големи перспективи за развитие. Смятах, че оставяйки в родината си, няма да помогна с нищо на държавата, а ще навредя на себе си. Моята професия ми дава възможност да се развивам и в чужбина. Имах нужда да пътувам, да пея по световните сцени и да уча нови роли. Искях да срещам нови диригенти, режисьори и певци, да участвам в нови постановки. Не исках да пея само на една сцена.

Аз съм доволна, че намерих своето място в Чехия и успях да се задържа тук. Сигурно съм имала шанс, че точно в периода, в който кандидатствах, са липсвали такива гласове като моя. Една от първите ми роли в Прага беше Виолета от „Травиата“. Тя и досега е в репертоара ми.

спектакъла аплодисментите са наистина френетични. Друг път публиката, в която преобладават туристи, пляска много по време на представлението, но накрая бърза да си тръгне. Преди няколко години пях Джилда в София и ми стана много приятно, защото хората викаха „браво“ – както оркестрантите, така и публиката.

Коя е твоята родна сцена – Софийската или Пражката опера?

Софийската опера е моята родна сцена, защото съм българка. Където и да пея аз винаги държа в биографията ми да пише, че съм българска певица.

Чувстваш ли носталгия?

С всяка измината година носталгията е все по-силна...

винаги оставаме чужденци. Как ще се чувстват нашите деца не мога да кажа.

Коя роля обичаш да пееш най-много, в коя роля се чувстваш най-приятно и леко?

Моите роли са все екстремни. Аз нямам спокойна роля, защото всичките са трудни. Най-много съм пяла Виолета и Царицата на нощта. Ролите ми са като екстремните спортове – колкото по-екстремен е спортът, толкова повече се качва адреналинът и удоволствието е по-голямо. За мен трябва винаги да има някакво предизвикателство, нещо за преодоляване.

С други думи ти имаш постоянно нужда от покачване на адреналина, за да си запазиш формата.

А емоциите не се ли изхабяват по този начин?

Да, изхабяват се, но аз се възстановявам с мълчание. Някой път искам да забравя поредната роля, но мозъкът ми работи на тази вълна денонощно. И тогава имам нужда да си почина известно време. Иначе човек прегрява. Затова и ваканциите в операта са големи.

Има ли нещо специфично, което отличава българските оперни певци от останалите изпълнители?

Много често съм си задавала въпроса защо в България се раждат певци с толкова красиви гласове. Обяснявам си го единствено с това, че винаги сме били на кръстопът и най-различни хора са минавали и са оставали по нашите земи. Затова може би имаме добър генетичен материал. Мисля, че Орфей неслучайно е живял в Родопите. Освен това българската певческа школа е добра школа и е близка до италианската. Докато в Чехия има силно влияние на немската школа, която не е така универсална като италианската.

Какви изненади ти предлага сцената?

Често ми се е случвало да не познавам тенора, с когото ще пея, а с диригента понякога се запознавам едва след края на спектакъла. На сцената ми се е случвало какво ли не... Често ме питат дали реакциите на партньорите ми не ме разсейват. Например при любовните сцени всеки певец има различен темперамент и съответно реагира по различен начин. Но мене в този момент не ме интересуват тенорите, а вокалите.

Как мина към по-драматичен репертоар?

Постепенно започнах да усещам, че гласът ми узрява и се развива в дру-

га насока. Аз започнах като спинтов сопран, но имам големи височини и дълго време пях колоратурни роли. Понеже имам голям диапазон, за мен не е проблем да пея и по-драматични роли.

Коя оперна героиня обичаш най-много?

Тоска от едноименната опера на Пучини, Адриана Лекуврьор от Чилеа, Мадалена от „Андре Шение“ на Джордано.

С други думи ти не пееш ролите, които най-много ти харесват?

Не, защото имам друг тип глас. Обичам силните и предизвикателни героини, които са пълнокръвни на сцената, които са страстни и борбени.

С какво се занимаваш през малкото свободно време, което имаш?

Със семейството си. Излизаме сред природата или слушам съвсем друг вид музика.

Но дори и като готвя, поредната опера звучи в главата ми.

Какво ти дава семейството?

Изключително трудно е в тази професия, свързана с постоянни пътувания и вечерни спектакли, да запазиш семейството си и да имаш дете. Професията ми изисква пълно спокойствие, голяма концентрация и много здраво семейство. Важно е човекът до теб да оценява какво правиш и да разбира колко ти е трудно, да приема сценичните трески и постоянни вълнения, защото няма нормален певец, всички сме малко луди. Излизаш на сцената и си някой друг – това изисква огромно количество енергия, голяма концентрация и физическа издръжливост. Аз правя невероятни усилия да съчетавам професията и семейството.

Мария Захариева

С Бойко Цветанов

Абигаил от „Набуко“

Абигаил от „Набуко“

Анна Иванова-Тодорова е родена в Кюстендил. Завършва музикално училище и Държавната музикална академия в София. Учи пеене при Бойка Косева и Сабин Марков. От 1993 до 1997 г. е солистка на Софийската народна опера. В периода 1997–1998 г. е солистка в операта в Пилзен. От 1998 г. е солистка в Държавната опера – Прага. Същата година спечелва втора награда на Международния вокален конкурс „Франциско Виняс“ в Барселона. Репертоар: Царицата на нощта („Вълшебната флейта“), Джилда („Риголето“), Леонора („Трубадур“), Констанца („Отвлечане от сарая“), Кунегунда („Кандид“), Луиза („Луиза Милер“), Рашел („Еврейката“), Лучия („Лучия ди Ламермур“), Марина („Димитрий“), Виолета („Травиата“), Маргарита и Елена („Мефистофел“), Елена („Сицилиански вечерни“), Абигаил („Набуко“), Аида в едноименната опера на Верди и други. Пяла е в Швейцария, Дания, Германия, Словакия, Япония, Корея, Полша и др. Участвала е в световната премиера на „Физиците“ от Андреас Пфлугер.

120 години

Софийски университет –

120 години висше образование в България

Софийският университет „Св. Климент Охридски“ е най-старото висше учебно заведение в България. Той е създаден на 1 октомври 1888 г. с решение на Народното събрание като висш педагогически курс. Неговата история е въплъщение и продължение на многовековната културна и просветна традиция на българския народ. От възникването си СУ изпълнява неотменно своята културно – просветна мисия и дава своя принос в националното развитие след Освобождението. Постепенно се налага като един от авторитетните научни центрове на Балканите. Днес той е най-големият и престижен научно – изследователски център в страната.

ИСТОРИЯ

През 1880 Министерството на просвещението внася в Народното събрание проект за Основен закон за училищата в Българското княжество. В него се предвижда да се отвори българско висше училище (университет), което да обхване юридическите, философските, естествените, медицинските и техническите науки. Софийският университет е създаден първоначално като Висш педагогически курс към Първа мъжка гимназия. През 1887 г. министърът на просвещението Т. Иванчев издава наредба за откриване на педагогически клас към Първа мъжка гимназия в София. Занятията започват на 1 октомври 1888 г. Това е рождената дата на българския университет. Педагогическият курс има за цел „да дава висше образование и да подготвя учители за средните училища.“ Занятията започват с четирима редовни и трима извънредни преподаватели – всички със солидно европейско образование и научни изяви. Студентите са 43-ма – само мъже. В приетия правилник се предвижда функционирането само на историко-филологическо отделение. В края на 1888 г., отчитайки доброто начало на Висшия педагогически курс, Народното събрание взема решение за преобразуването му във Висше училище.

На 29 януари 1889 г. в присъствието на Иван Шишманов – представител на Министерство на просвещението – за първи ректор на висшето училище е назначен Александър Теодоров-Балан. Той е избран за ректор измежду първите седем преподава-

тели (т. нар. „нови седмочисленици“): Александър Балан, Любомир Милетич, Иван Георгов, Никола Михайловски, Йосиф Ковачев, Станимир Станимиров и Иван Данев. На 31 януари 1889 г. са назначени първите преподаватели на Висшето училище, които веднага поставят въпроса за създаване на библиотека и снабдяването ѝ с периодични издания, както и за изработването на правилник.

ДАРТЕЛИ

Основните средства, използвани за построяването сградата на Софийския университет, са от наследството на братята Евлоги и Христо Георгиеви. През 1896 г. Евлоги Георгиев подарява на българската държава 800 хил. лв. за построяване сграда на университета и предоставя парцел от 10 134 m² в центъра на София (на стойност 200 хил. лв). В завещанието си той пише: „Само надеждата ми, че ще мога и аз да участвам за преуспяването и величието на отечеството ми, ме прави да умра спокойно, защото, ако съм работил през всичкия си живот и съм спестявал, както брат ми и аз, ние сме били въодушевявани само от това желание, което сега остава да се осъществи от наследниците ми и от изпълнителите на завещанието“. Неговата последна воля е да се отделят 6 млн. лв. от цялото му състояние и да се основе и поддържа висше училище. Завещанието е оспорено от роднините на братята. Заради проточилия се съдебен процес построяването на Висше училище, както предвижда чл. 13 от завещанието, се реализира

чак през 1934 г., когато е построен ректоратът на Софийския университет. След това издигат и другите две крила. Не се изпълнява желанието на Евлоги училището да се казва „Евлоги и Христо Георгиеви от Карлово“, а е наречено „Св. Климент Охридски“.

РЕКТОРАТ

Централната сграда на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – Ректората е една от архитектурните забележителности на София. Тя е построена със средствата на двамата дарители на университета – братята Евлоги и Христо Георгиеви. Намира се на бул. „Цар Освободител“ 15. През 1906 г. е обявен конкурс за сграда на държавен университет, който е спечелен от френския архитект Анри Бреансон. Проектът представлява ансамбъл от десетина сгради, но не е реализиран до избухването на Първата световна война през 1914 година. През 1920 г. ефорията възлага на арх. Йордан Миланов да преработи първоначалните проекти в една сграда. Строителството започва на 30 юни 1924 г. с тържествено полагане на основният камък.

Арх. Бреансон завежда дело за нарушени авторски права, което спечелва и ефорията му изплаща обезщетение от 129 млн. 250 хил. и 95 франка в злато. Строежът на централното крило започва през 1924 г. и е завършен през 1934 г. Сградата е тържествено осветена на 16 декември 1934 година. Пред фасадата са поставени изработените от скулптора Кирил Шиваров брон-

СЪЗДАНА НА ПЕРИОДА
1924

СЪЗДАНА НА ПЕРИОДА
1924-1934

зови фигури на дарителите – братята Евлогий и Христо Георгиеви. Украсата на сградата е дело на скулпторите Михайло Парашчук, Любен Димитров и Любомир Далчев.

През 1940 г. започва изграждане на разширение с добавяне на две крила към университета, което е възложено на арх. Любен Константинов. Сградата е окончателно завършена едва през 1985 година. Сега Софийският университет предлага 88 специалности в 16 факултета.

УНИВЕРСИТЕТСКАТА БИБЛИОТЕКА

Строежът на университетската библиотека започва в средата на 1930 г. Проектът е дело на архитектите Иван Васильов и Димитър Цолов. Сградата на библиотеката е завършена и е осветена едновременно с ректората на 16 декември 1934 година. Университетската библиотека при СУ „Св. Климент Охридски“, една от най-големите научни библиотеки в България, е културен институт с национално значение.

АЛЕКСАНДЪР ТОДОРОВ – БАЛАН – ПЪРВИЯТ РЕКТОР НА СОФИЙСКИЯТ УНИВЕРСИТЕТ

Балан е роден на 15.10.1859 г. в село Кубей, Бесарабия, днес в Украйна, в семейството на българи преселници. Българският генерал Георги Тодоров му е брат. Балан следва последователно в Прага и Лайпциг, завършва славянска филология в Прага с докторат за труда „За звука в новобългарския език“. През 1884 г. се установява в София и 4 години работи в Министерството на

народното просвещение. След това става преподавател по славянска етнография, диалектология и история на българския език във Висшето педагогическо училище (днешния Софийски университет „Св. Климент Охридски“). От 1893 г. е професор и ръководител на катедрата по българска и славянска литература и катедрата по българска литература. Проф. Балан е първият ректор на университета, избран на 29 януари 1889 г. и няколко пъти след това е заемал този пост. Бил е и декан на Историко-филологическия факултет В края на 19 век и началото на 20 век Балан е главен деловодител и деловодител на Българското книжовно дружество (днес Българска академия на науките). От 1939 г. е почетен доктор на Софийски университет и действителен член на БАН. От 1907 г. до 1910 г. е главен секретар на Българската екзархия. Александър Теодоров-Балан е един от създателите на българското туристическо движение, дългогодишен председател на Българското туристическо дружество и редактор на сп. „Български турист“.

Основно място в научните му занимания заемат изследванията, посветени на граматическия строеж на българския език, особеностите на българската звукова система, борбата с чуждиците, обога-

таването на езика с народни думи и др. Публикува изследвания и в областта на литературната история.

Научното наследство на акад. Балан се определя на 866 заглавия на книги, студии, статии и бележки, от които 310 са посветени на българския език. Негов принос в съвременния български език са думите: възглед, дейност, заплаха, излет, летовище, общувам, поява, предимство, становище, съвпадеж, творба, украса, усет и мн. др. *Та все пак и българският книжовен език си служи днес с няколко десетки думи и строежи от моя ръка изкарани и пуснати на пазар, както напр. верска, въз основа на..., влияние върху..., възглед, гледище, дейност, заплаха, излет, излетник, изтъкна, летовище, общувам, предимство, предходни, поява, становище, съгласно със..., съответни, съвпадеж, творба, тъй че..., украса, усет, хижа и др.*

(М. П.)

СГРАДАТА НА УНИВЕРСИТЕТСКИЯ БИБЛИОТЕКА

ЛИТЕРАТУРНАТА СГРАДА НА УНИВЕРСИТЕТСКИЯ БИБЛИОТЕКА

СГРАДАТА НА УНИВЕРСИТЕТСКИЯ БИБЛИОТЕКА

снимки: Божидар Карастоянов („Софийският университет през обектива на 30-те години“)

30 години от убийството на Георги Марков

През септември се навършиха 30 години от убийството на българския писател, драматург и публицист Георги Марков. Най-известният български дисидент от времето на социализма е прободен в десния крак от неизвестно лице на моста „Уотърлу“ в Лондон на 7 септември 1978 г. и умира четири дни по-късно в резултат на отравяне на кръвта. Самият Марков разказва, че го е блъснал човек, който се навел да вземе падналия си чадър – от тук и станалото нарицателно в цял свят понятие „български чадър“, което означава особено мъчителен и изобретателен начин за ликвидиране на противника.

снимка: „Ройтерс“

Убиецът на писателя е все още неизвестен, а според българското законодателство на 11 септември изтече 30-годишната давност за водене на следствено дело в България, постановление за прекратяване по давност обаче не е подписано. Директорът на националното следствие Бойко Найденов заяви, че разследването ще продължи още 22 години, тъй като се отнася не само за това убийство, но и за покушението в Париж срещу друг български дисидент, Владимир Костов, извършено по сходен начин. Според българското законодателство давността за разследване на такива случаи е 35 години и то може да бъде про-

дължено със 17 години и половина, ако следствието е било прекъсвано. Бойко Найденов съобщи също, че възнамерява да ангажира още следователи по случая. „Моята идея е да привлечем по-млади хора, необременени от миналото и несвързани с миналото“, посочи ръководителят на Националното следствие. Британската полиция също поднови разследването за убийството на Георги Марков срещу „неизвестен извършител“. От Скотланд Ярд са поискали тази пролет достъп до архивни документи, както и позволение за разпит на над 40 свидетели, повечето от които са бивши служители на Държавна сигурност. Британското външно министерство засилва натиска върху България да окаже съдействие убиецът на Марков да бъде изправен пред съд. „Ние искаме потвърждение от българските власти, че сътрудничеството ще продължи и че досиетата и архивите ще останат отворени и след като изтече срокът на давност“, е заявил представител на министерството пред „Индипендънт“.

ЖИЗЕН ПЪТ В БЪЛГАРИЯ

Георги Иванов Марков е роден на 1 март 1929 г. в София. Завършва Първа мъжка гимназия и индустриална химия. След дипломирането си работи като инженер-технолог и преподавател в техникум. На 19 го-

дини заболява от туберкулоза и в санаториума, където се лекува, прави първите си литературни опити. През 1957 г. издава „Целзиева нощ“, две години по-късно излиза романът му „Победителите на Аякс“ (1959) и два сборника разкази и новели (1961). През 1962 г. спечелва годишната награда на Съюза на българските писатели за романа си „Мъже“ и впоследствие е приет за член на Съюза на българските писатели. Работи като редактор в издателство „Народна младеж“. Сборниците разкази и новели „Портретът на моя двойник“ (1966 г.) и „Жените на Варшава“ (1968 г.) го утвърждават като един от талантивите писатели на 60-те години. Автор е на редица театрални пиеси, повечето от които са свалени от сцена: „Да се провреш под дъгата“, „Асансьорът“, „Атентат в затворената улица“, „Комунисти“, „Аз бях той“. Романът „Покривът“ (1959), описващ срутването на покрива на цех в металургичния завод „Ленин“, е спрял от печат. Георги Марков е съсценарист на телевизионния сериал „На всеки километър“, замислен като разказ за антифашистката съпротива. Месеци наред писателят работи в секретния архив на Министерството на вътрешните работи. Създава образа на полицаия Велински (Никола Гешев), когото превръща в главно действащо лице. По-късно обаче името на Георги Марков е премахнато от надписите на филма и не е включено

в Указа за удостояване на авторите с Димитровска награда. През 2001 г. Георги Марков е удостоен посмъртно от президента Петър Стоянов с орден „Стара планина“ (първа степен) „за цялостното му творчество, което заема достойно място в българската литература и драматургия, както и за непримиримата му гражданска позиция по времето на комунизма в България“.

ПИСАТЕЛ-ДИСИДЕНТ

Липсата на творческа свобода принуждава Георги Марков да емигрира. Самият той пише, че напуска България поради чувството за непоносимост. През 1969 г. пиесата му „Аз бях той“ (режисьор Методи Андонов) е спряна и забранена веднага след вътрешната премиера в Сатиричния театър. Още на следващия ден Марков, който има изходна виза, напуска страната и заминава за Италия при брат си Никола. Писателят решава да остане завинаги на Запад, след като през септември 1971 г. не получава удължение на българския си паспорт. „Погледнах назад към

България и ми се стори, че тъкмо природната хубост изостряше още повече чувството за непоносимост спрямо грозния живот, който лично аз и мнозина като мен трябваше да живееят. Като че ли природата, история и национален дух бяха установили твърде ясен критерий за красиво и грозно. Аз си мислех, че беше наистина невъзможно за мен да остана да живея в България и да бъда себе си. Самото живеене в страната представляваше безкрайна верига от компромиси. Дори борбата срещу компромисите беше компромисна. Нивото на отношенията между общество и индивид беше извънредно низко“, пише по-късно в „Задочни репортажи“.

Писателят се установява в Лондон, където учи английски и започва работа като журналист в българската секция на Би Би Си (1972). Сътрудник е на радиостанциите „Дойче веле“ и „Свободна Европа“. „Ако някой на този свят е писател, той винаги и при всички обстоятелства пише. И той винаги и при всички обстоятелства търси трибуна, т.е. да публикува. И когато тази трибуна

му се отказва в родната му страна, талантът му го задължава да я намери, където може“, казва Марков. Още през лятото на 1971 г. Шесто управление на ДС започва разработката на писателя

Той е изключен от Съюза на българските писатели през 1972 г. и е осъден от българския съд задочно на 6 години и 6 месеца затвор като невъзвращенец по чл. 101 и 108 от Наказателния кодекс за „поставяне в услуга на чужди организации във вреда на НРБ (...) написал коментари и есета с клеветнически твърдения засягащи държавния и обществен строй на НРБ“. Произведенията му са иззети от библиотеките. Името му потъва в забвение. Държавна сигурност му съставя досие от 16 тома, в което писателят фигурира под кодовото име „Скитник“.

През 1974 г. на лондонска сцена се играе пиесата на Марков „Да се провреш под дъгата“, а в Единбург пиесата „Архангел Михаил“, написана на английски, печели първа награда. Новелите „Достопочтеното шимпанзе“, написани в съавторство с Дейвид Филипс, излизат посмъртно. През

83. ВЕ - 10512 - ГЕОРГИ ИВАНОВ МАРКОВ - р. 01.03.1929 г. в София
Прекратен с бъл. 295 - убит през м. септември
1978 год. в Лондон 9 Англия.

НАЧАЛНИК НА ОТДЕЛ 12
ПОЛКОВНИК

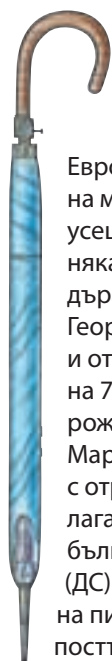
1975 г. Георги Марков сключва брак с Анабел Дилк и една година по-късно се ражда дъщеря му Александра Райна. От 1975 г. до 1978 г. Марков работи над своите задочни репортажи, които се излъчват всяка седмица по Радио „Свободна Европа“.

„ЗАДОЧНИ РЕПОРТАЖИ ЗА БЪЛГАРИЯ“

Задочните репортажи на Марков са своеобразни послания, които писателят отправя към своите сънародници в родината. Милиони българи слушат изпълнените с изобличителен патос репортажи от ноември 1975 до юни 1977 г. по забраненото и заглушавано от тогавашната власт радио „Свободна Европа“. Излъчени са в общо 137 емисии. Репортажите съдържат остри критики към недостатъците на социалистическия строй и лично към Тодор Живков. Предавания се записват и анализират от Държавна сигурност. В една запазена строго секретна справка от юли 1976 на Шесто управление на Държавна сигурност пише: *„Невъзвръщенецът Георги Марков (бивш член на СБП) е активен сътрудник на радиостанциите „Дойче веле“ и Би Би Си. Него можем да причислим към тежката артилерия на идеологическата диверсия, провеждана от противника чрез радиопропаганда. В своите беседи Г. Марков обхваща широк кръг въпроси от областта на идеологията, културата и изкуството, които се поднасят често в приемлива и въздействаща форма. Всички материали са пропити от злостен антикомунизъм и омраза към всичко, свързано с партията и нейната дейност. Като червена нишка през всички излъчени досега материали минава темата за „пораженията“, които е нанесла БКП в областта на икономиката, културата и особено върху духовните ценности и добродетели на българския народ. Цялата дейност и поведение на партийните и държавни ръководители възпитавали у народа страх, доносничество, заинтересованост, лакейство и безпринципност.“* С десекцията, която прави на социалистическото общество, Марков става прекалено

неудобен за тоталитарната власт. Нещо повече – той се превръща във враг на режима, който го ликвидира по най-брутален начин. След излъчване на репортажите Марков нееднократно получава сведения, че ще бъде убит. Информация за подготвяното убийство достига и до брат му. Никола Марков получава сведения, че ДС ще убие Георги Марков през февруари 1978 г. при посещението му в Мюнхен. Затова писателят отменя два пъти пътуването си. През пролетта на същата година анонимен глас го заплашва по телефона в Лондон, че трябва да спре да пише за „Свободна Европа“ иначе ще бъде ликвидиран: *„Няма да е този път, но ще е скоро. Няма да станеш мъченик. Ще умреш като от естествена смърт, от отрова, която Западът нито може да открие, нито да лекува последствията“*. След смъртта на писателя четирима българи основават фонд „Георги Марков“ и още през 1980 – 81 г. издават в Цюрих „Задочни репортажи“ в два тома. През 1983 г. книгата излиза в Англия, а следващата година – в САЩ. В България публикуването на „Задочни репортажи за България“ става възможно едва през 1990 г.

МИСТЕРИОЗНИЯТ „БЪЛГАРСКИ ЧАДЪР“

Девет месеца след излъчването на задочните репортажи по радио „Свободна Европа“, край автобусната спирка на моста „Уотърлу“, Георги Марков усеща убождане в крака, след като някакъв човек зад него изпуска чадъра си и се навежда да го вдигне. Георги Марков не вижда лицето му и отминава своя убиец. Това става на 7 септември 1978 г., на 67-ия рожден ден на Тодор Живков. Марков е ранен в дясното бедро с отровна сачма, която се предполага, че е изстреляна от агент на българската Държавна сигурност (ДС). Здравословното състояние на писателя рязко се влошава и той постъпва на следващия ден в лондонската болница „Сейнт Джеймс“, където умира на 11 септември от отравяне на кръвта. Погребан е в гробището на Уитчърч Кеноникорум, Югозападна Англия. След втората ау-

топсия в дясното му бедро е открита сачма от платиново-титанова сплав с диаметър 1,7 милиметра с четири микроскопични отвора, която е съдържала силна отрова със забавено действие – вероятно рицин.

ИСТИНАТА ЗА УБИЙСТВОТО НА ГЕОРГИ МАРКОВ

На 26 август 1978 г. в парижкото метро, на спирката на площад „Етоал“, е извършен подобен опит за убийство срещу друг известен български дисидент – журналиста Владимир Костов. Костов също вдига висока температура, но оцелява. Костов е служител на ДС и дългогодишен български кореспондент в Париж, който получава политическо убежище във Франция и започва да пише за „Свободна Европа“. След като научава за смъртта на Марков, той се подлага на операция. От гърба му френските лекари изваждат сачма, идентична с тази, извадена от крака на писателя. Това дава основания на британските следователи да подозират за атентата ДС, която евентуално е била подпомогната от КГБ. През 1990 г. Великобритания официално настоява България да разследва убийството на Георги Марков. „Аз вярвам, че Марков е убит в Лондон от агенти на българската Държавна сигурност, изпратени от Тодор Живков. Използваното оръжие е доставено на ДС от КГБ. Това е и позицията на британските власти. Има значително количество доказателства в полза на това твърдение“, казва в интервю за в. „Дневник“ британският политик Лорд Никълъс Уилям Бетел. Неразгледана до ден днешен остава и смъртта на Петър Симеонов – дългогодишен служител на Би Би Си. Президентът д-р Желю Желев поема ангажимент за разкриване извършителя на престъплението срещу Георги Марков. На 21.10.1990 г. започва разследване под ръководството на ген. Кацамунски, но до особен напредък не се стига. Според в-к „Литературен Форум“ през януари 1990 г. ген. Владимир Тодоров (началник на Първо главно управление на ДС) е унищожил 16-томното досие на Георги Марков, който е фигурирал в ДС под псевдоним „Скитник“. През 1992 – 1993 г. се води дело срещу двама генерали

Строго секретно! 26
Екз. № 2

– Владимир Тодоров и Стоян Савов. Славов признава, че е наредил досието да бъде предадено на Тодоров. Два дни преди започването процесът за унищожаване на досиетата на Георги Марков ген. Стоян Славов се самоубива. Дългогодишният шеф на Първо главно управление на Държавна сигурност генерал Васил Коцев, който според в. „Таймс“ е оперативен ръководител на убийството на писателя, загива в автомобилна катастрофа при неизяснени обстоятелства, а досието му е унищожено. Ген. Владо Тодоров е осъден само на 10 месеца затвор. „Една от най-големите манипулации, която беше извършена, и тя е дело на хората, свързани с ДС, е че веднага след промените ДС, която по принцип не огласява своите агенти, обяви, че Георги Марков е бил агент“, казва Христо Христов от в. „Дневник“, който води независимо журналистическо разследване по случая „Марков“.

След дългогодишни разследвания за физически изпълнител на убийството е заподозрян Франческо Гулино (Джулино) – данчанин с италиански произход и агент на Първо главно управление на Държавна сигурност с прякор агент Пикадили. Той е вербуван от ДС през 1970 г., след като е арестуван в България за контрабанда и незаконна търговия. Притежавал е четири паспорта с различни имена. Преминал е специална подготовка в Първо главно управление на ДС (разузнаването) в началото на 1978 г. Веднага след убийството на Марков Гулино е извикан в България и награден с медал и безплатна почивка. Лично ген. Васил Коцев разписва заповед за отпускане на финансова помощ на Пикадили, която му се дава до разпада на комунизма. През 1992 г. следователят по случая „Марков“ Богдан Карайотов се натъква в архива на разузнаването на досието „Пикадили“ и установява, че на агента е поставена специална поръчка за Скитник, която той се наема да изпълни. В досието е намерено ръчно изписаното от ген. В. Тодоров указание да се постави задача на Пикадили да работи с оглед на замисленото по Скитник. Тези важни документи впоследствие изчезват от досието, което означава, че то е прочистено. Още в началото на

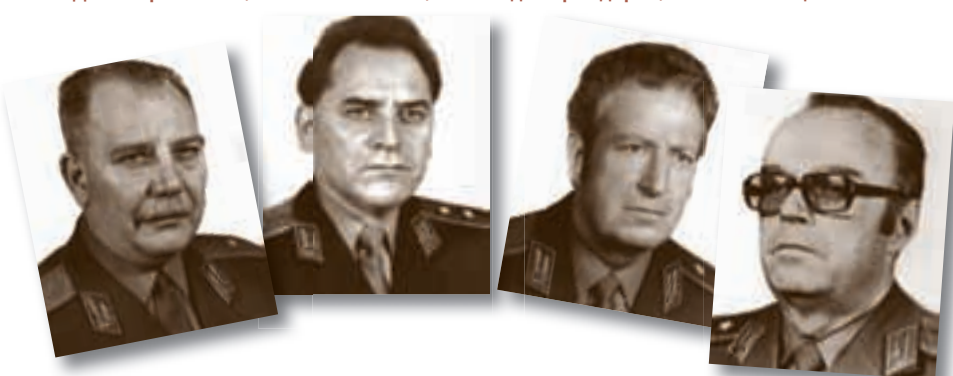
следствието е назначена комисия от специалисти по съдебна медицина. Експертизата на българските лекари потвърждава становището на английските специалисти, че смъртта на Марков е насилствена. Установено е, че Пикадили е бил в Лондон деня на атентата срещу Марков – 7 септември 1978 г. Гулино е разпитан през 1993 г. в Копенхаген, но не е задържан, тъй като България не предоставя исканите от Дания и Великобритания документи за неговото сътрудничество с ДС и месец по-късно агентът изчезва безследно от Дания. Разсекретените по съдебен път дела на Първо главно управление (ПГУ) разкриват, че разработката срещу Георги Марков под името „Скитник“ е била специално обсъдена в КГБ в Москва. Планирано е „обстановка около „Скитник“ да бъде детайлно изучена за целите на провеждането на ОМ (остро мероприятие) и обектът да бъде обезвреден“. В архивите се намира и тайно споразумение между българското и съветското разузнаване, по силата на което ПГУ получава от КГБ достъп до бързо действащи отрови и механични уреди за тяхното безшумно изстрелване. „В настоящия момент се явява необходимост Първо главно управление на КГБ да предостави на Първо главно управление (ПГУ) на МВР следните специални средства: Уреди за безшумно, механично изхвърляне на специални игли, съдържащи бързодействащи отрови – комплект“, пише в приложение към строго секретния Перспективен план за взаимодействие между разузнаванията на комунистическа България и СССР. През 1994 г. бившият директор на съветското контраразузнаване ген. Олег Калугин пише в книгата си „Майстор на шпионажа“, че Тодор Живков разпорежда убийството на Георги Марков и че тогавашният вътрешен министър Димитър Сто-

янов е участвал в организирането на убийството. Калугин твърди, че убийството е извършено с химикалка с монтирана на върха сачма с отровна капсула с рицин и че отровата е разработена в лабораториите на КГБ. Според него ръководители на операцията по убийството на писателя са били ген. Васил Коцев и ген. Владимир Тодоров.

През 1999 г. е пенсиониран набързо титулярният следовател по случая делото Богдан Карайотов, който смята, че убийството на Георги Марков е организирано от бившата Държавна сигурност. Още през 2000 г. прокуратурата прави предложение за прекратяването на разследването, което е отхвърлено от Софийския апелативен съд. Разследването поема следователят Андрей Цветанов. Той подхвърля абсурдната теза, че смъртта на Марков се дължи на лекарска грешка. „През последните години следователят по делото Андрей Цветанов, назначен през 2001 г., лансира версията, че причината за смъртта на Марков е грешка на лекарите в лондонската болница, в която е бил приет. В същото време Цветанов игнорира всички доказателства по делото, събрани от предишния разследващ екип (включително и досието „Пикадили“), които доказват, че убийството е подготвено и извършено от Живковото разузнаване с помощта на КГБ. Ако следователят приключи разследването с мнението за съдебна грешка, това вероятно ще предизвика нов международен скандал“, пише журналистът Христо Христов.

През септември тази година семейството на Георги Марков в откритото писмо, адресирано до главния прокурор на България и до директора на националното следствие, поиска да бъде сменен ръководителят на следователския екип Андрей Цветанов заради отявлението му бездействие

Ген. Димитър Стоянов, ген. Стоян Славов, ген. Владимир Тодоров, ген. Васил Коцев

и липса на професионализъм. Родните на Марков настояват следствие-то да вземе под внимание публикуваните неотдавна архивни документи, които потвърждават, че тогавашните български тайни служби са наредили Марков да бъде ликвидиран. Въпреки декларараната готовност от няколко български правител-

ства (включително от президентите Желю Желев и Петър Стоянов), не е установена истината за бруталното зрелищно ликвидиране на писателя-дисидент. Поръчителят и прекият извършител на това поръчково убийство са забулени в мъгла. Българското разследване стигна до омагьосан кръг, над който тегне

сянката на „българския чадър“. Най-разпространена в целия свят остава версията, че убийството на Георги Марков е политическо и е дело на Държавна сигурност, но мистери-ята около този атентат от времето на Студената война остава все още неразгадана.

Мария Захариева

Книгите на Христо Христов

„УБИЙТЕ „СКИТНИК“

Книгата на журналиста Христо Христов „Убийте „Скитник“: Българската и британската държавна политика по случая „Георги Марков““ показва, че

убийството на моста „Уотърлу“ в Лондон е било поръчано от висшето комунистическо ръководство и извършено от тайните служби на България. „Виновник за убийството, към когото водят резултатите от моето разследване, са бившите комунистически власти. Това обаче никога не беше доказано поради упорития отказ на българското правителство да сътрудничи на разследването“, казва Христов. Той посочва като евентуален пряк извършител на убийството Франческо Гулино, който е изпълнил поръчка на ПГУ на ДС. От досието на „Пикадили“ в разузнаването се разбира, че в края на 1977 г. на агента е поставена единствена задача да неутрализира „Скитник“. Гулино най-малко четири пъти е изпращан от службата в Лондон. Последната среща с „Пикадили“ е проведена от неговия водещ офицер полк. Мичо Генковски на 7 април 1990 г. в Будапеща. Христо Христов многократно се среща с отказа на държавни служители да му дадат достъп до архива. През 2002 г. спечелва дело срещу бившия министър на вътрешните работи Георги Петканов, а по-късно и срещу директора на НРС ген. Кирчо Киров, отказали да допуснат журналиста до ключовия архив

за убийството на Марков в разузнаването. Журналистът е открил в архивите над 25 ценни секретни материали. В секретно решение на Политбюро на ЦК на БКП от 1973, подписано от Живков, се дава раз-решение на ДС да извършва убийства зад граница на лица, които „се занимават с активна вражеска дейност“. Христов се натъква и на секретен отчет за дейността на I отдел за 1971 г. от който става ясно, че същата година има само едно дело за оперативна разработка: „ДОР „Скитник“, с обект писател, от вражеско семейство и политически нестабилен, заминал през 1969 г. на Запад и отказва да се завърне в страната. Установено е, че поддържа близки контакти с изменници и невъзвращенци, направил опит да изнесе свои произведения за издаване там, а напоследък прави постъпки за работа в отдела за България към Би Би Си.“ В архива на бившето Второ районно управеление (ВГУ) Христов открива регистрационен дневник, в който срещу името на Георги Марков е написана на ръка: „Убит Лондон“. В писмо на ВГУ до ДС срещу името на писателя е написано: „убит през месец септември 1978 г. в Лондон“. От книгата става ясно, че последният началник на ПГУ ген. Владимир Тодоров, осъден за унищожаването на част от досиетата на писателя, е излъгал Върховния съд през 1992 за алибито си в деня, в който досието на Марков е изискано от архива на разузнаването и после изчезва. В книгата се говори за три убийства – физическото убийство на Георги Марков през 1978 година, убийството на името на писателя, осъществено чрез лъжите, че той е бил агент на българските тайни служби и убийството на вярата, че

е възможно да се покаже и разкрие истината под претекст, че това би накърнило престижа на България.

„ДВОЙНИЯТ ЖИВОТ НА АГЕНТ ПИКАДИЛИ“

Така се нарича новата книга на Христо Христов, която излезе през септември тази година. След сложни съдебни дела журналистът успява да се добере до 97 досиета и разкрива детайли от подготовка-та и заплащането на агент Пикадили, както и за близките отношения между българските служби и съветското КГБ във връзка с убийството на Марков. Христов установява, че Пикадили е минал през сериозно обучение и след убийството на писателя се връща в България, за да получи медал и безплатна почивка. ПГУ инвестира в агента около 100 000 долара и два пъти е награден с медал на ДС „Заслуги към сигурността на България“. По заповед на ПГУ Пикадили посещава най-малко четири пъти Лондон. Отсяда в района на Южен Клапам, в непосредствена близост до дома на Марков. Досиетата също така разкриват, че българските тайни служби са уведомили колегите от КГБ за репортажите на Марков и тяхното пагубно въздействие. Христов също така е открил доказателства за сътрудничеството между ДС и КГБ за употребата на отрова за убийството. Две високопоставени български делегации са посетили КГБ в Москва месеци преди убийството. Според него Марков е убит с намазана с рицин стреличка, изстреляна от специално конструирана писалка, докато прословутият чадър е изпуснат наблизко само за отвличане на вниманието.

Световните медии за Георги Марков

„Индипендънт“, Великобритания: Секретни документи показват, че убиецът на Георги Марков е бил награден с медал. Българските власти закриха случая с убийството на дисидент—журналист в Лондон през 1978 г., нови документи по случая обаче хвърлиха нова светлина върху най-скандалния епизод на Студената война.

Покушението над журналиста Георги Марков в Лондон през 1978 г. от мъж със снабден с отрова чадър беше най-срамният епизод от Студената война и доведе до скъсване на отношенията между Великобритания и България. 30 години след това, когато българските власти са закрили случая, на годишнината от смъртта на дисидента в четвъртък секретни официални документи разкриха истината около убийството.

Документите от архива на българската национална разузнавателна служба Държавна сигурност разкриват, че са съществували дискусии относно покушението между КГБ и българските служби. Те показват как на заподозрения убиец Франческо Гулино, познат като агент „Пикадили“, е била дадена съответната мисия. Освен това сред документите е и съглашение между българските тайни служби и КГБ за осигуряването на бързодействаща отрова от Русия и нейната доставка.

„Ди Велт“, Германия : Това беше смърт като от шпионски филм – преди 30 години в Лондон българинът Георги Марков почина от отравяне с рицин, поставен в механизма на чадър. И двете идват от лаборатория на КГБ. Извършителят не беше открит.

По случая е създаден филм, написани книги, темата се върти в песни и телевизионни сериали. Много британци над 40-те реагират на изреча „смърт от чадър“ точно, както това прави говорител на Скотланд Ярд – те знаят веднага отговора. Името на жертвата: Георги Марков, мястото на престъплението – мостът Ватерло, оръжието на престъплението – специално конструиран чадър, от който убиецът изстрелва

капсула с рицин във вената на жертвата си – всички детайли са налице, все едно престъплението е извършено през изминалата седмица.

При това обаче в неделя смъртта на многократно отличения писател Марков ще бъде отбелязана за 30 път – и някои неща говорят за това, че родината му България, чиито комунистически лидер го е преследвал, направил го е изгнанник и най-накрая го е оставил да бъде убит в Лондон, с удоволствие ще остави случая открит.

„Икономист“, Великобритания: Датчанин с италиански произход е една от най-мистериозните фигури на Студената война. Кодовото му име е било „Пикадили“. Според български секретни документи, той е бил агентът убил Георги Марков, наричан с кодовото име „Скитникът“, български дисидент, който бе отровен в Лондон през 1978 г. Унищожаването на документи и официално възпрепятстване са направили следата студена, но в книга на българския разследващ журналист Христо Христов, която ще бъде публикувана на 6 септември, са обявени резултатите от проучването на 97 документа, които са били засекретени в миналото, придобити след три години на правна битка. Резултатите показват детайли около тренировката и плащанията на „Пикадили“ и тесните връзки между българските тайни служби и съветското КГБ във връзка с убийството. „Пикадили“, който е описан в документите като имащ „психиката на жалък международен престъпник“, е получил интензивно обучение и се е срещал с Васил Коцев преди убийството, а след изпълнението на задачата е получил медал. До 1990 г. „Пикадили“, с истинско име Франческо Гулино, е заемал синекурна длъжност, а днес следите му са заличени. Документите показват, че българските тайни служби са алармирали КГБ за вредите, причинявани от Марков, а след убийството участвалите агенти на КГБ също са получили медали.

„Вашингтон таймс“, САЩ: Убийството с чадър в Лондон може да остане неразкрито

Любен Марков чака десетилетия да разбере кой е убил братовчед му с „отровния чадър“. Сега може никога да не разбере. Това е един от най-позорните неразрешени криминални случаи от времето на Студената война, българският дисидент Георги Марков е бил нападат в Лондон на 7 септември 1978 г. и почива четири дни по-късно. С изтичане на 30-годишната давност на случая България планира да закрие разследването, което ще попречи на британското разследване и ще остави без отговор спекулациите, че убийството е поръчано от българските тайни служби.

„Нешънъл Пост“, Канада : Убийството на българския дисидент Георги Марков е една от най-големите неразрешени мистерии от времето на Студената война. На 7 септември 1978 година Марков е бил убоден с чадър с отрова докато е пресичал лондонския мост Ватерло. Българинът умира четири дни по-късно.

Наближава 30-ата годишнина от убийството и България съобщи, че се подготвя да затвори случая, тъй като изтича неговата давност. Това ядоса братовчедата на Марков, Любен Марков, който настоява за справедливост. „Разгневен и отвратен съм. Никой няма смелостта да разреши случая“, посочва Любен Марков.

Подробностите около убийството на Георги Марков фигурират почти във всеки документален филм за шпионски тактики, може би защото убийството с чадъра изглежда като излязло от филм за Джеймс Бонд.

Затварянето на случая намалява шансовете истината да излезе наяве. Генерал Владимир Тодоров, последният шеф на българското разузнаване в комунистическата епоха, излежа присъда от 14 месеца в затвора заради случая. Неговото престъпление? Унищожил е всички документи по случая с убийството на Марков.

Ще изчезне ли българският народ?

ГЕОРГИ МАРКОВ

Може би за мнозина този въпрос звучи фантастично. Изчезването на един народ не е често явление, още повече – народ с 13-вековна история и прекрасен собствен език. Но ония, които познават действителното положение у нас днес, неоспоримите факти и изводите, които те налагат, не могат да не бъдат разтревожени от едно трагично явление. Още преди години то възбуди вълнения сред официалните партийни и правителствени среди, в печата и по радиото се заговори с не много висок глас, че раждаемостта на българите е на едно от последните места в света, че българската част от населението е с отрицателен прираст, т. е. започва да намалява. Апелираше се за спешни мерки. Но тъй като негативните явления никак не са по вкуса на съвременните български ръководители, не се направи задълбочено обсъждане и анализ на статистическите данни. Въпросът набързо беше претупан по държавна и партийна линия и крайният му резултат се изрази с покачването на ергенския данък от 5 на 10 на сто. Както и с масовото преименуване на цигани с български имена. И този път, както в много други случаи, властта стана жертва на еснафската си скрупулозност – да се скрие болестта на момата, та дори и тя да умре. За първи път в своята история, в години на мир, а според властта – и години на небивало щастие, българският народ започна да намалява. Отбелязаният прираст на населението, което все пак достигна над осем милиона, е изключително за сметка на циганското и донякъде на турското малцинство в страната. Лично на мен един от секретарите на ЦК на БКП ми е казал: „След 20 години ние ще бъдем турско-циганска държава.“

Какво стана с нашия народ? Кое унищожи желанието му да живее, да създава поколение? Кое унищожи силата на земната му кръв? Къде изчезнаха многолюдните селски семейства, родове и цялата бликаща жизненост на една млада нация? Нали всеки знае, че децата са бъдещето? Не е ли отказът от деца отказ от бъдеще?

Реакциите на българските власти показват, че те са неприятно изненадани и като че ли не могат да си обяснят явлението. Печатът, който напълно изразява официалното становище, се опита многократно да обвини младите семейства, че те жертвали децата си за сметка на по-удобен, комфортен живот. Един български социолог обясни, че първото дете в едно семейство бива забавяно или отхвърляно в името на апартамента, второто дете – в името на автомобила и т. н. Друго обяснение, пак плод на характерната еснафска полуискреност, беше, че нежеланието да се раждат деца било свързано с „порасналата свобода на жената“, която предпочитала да бъде инженер, лекар или нещо друго, но не и да посвети живота си на деца. Беше намекнато също, че донякъде и материалните несгоди възпрепятствали раждаемостта.

Пак в печата се появиха и някои от обясненията на

другата страна – семействата. Под формата на строго ограничени анкети и осакатени разговори журналисти се опитаха, доколкото това им беше разрешено, да вникнат по-дълбоко в нежеланието да се раждат деца. Мнозинството от младите двойки се оправдаваха с това, че поради материални причини, а също и поради съвременното устройство на живота в страната, както мъжът, така и жената трябва да работят и няма кой да гледа децата. Приведоха се факти, че хора, които нямат стари родители, за да им гледат децата, трябва да разчитат на детските домове. Но влизането на едно дете в детски дом сега било по-трудно от влизането на кандидат-студент в университета.

Естествено, печатът в България не отиде по-далеч в своите търсения, може би защото знаеше добре какво ще срещне.

Защото не става въпрос за една или две причини, които биха могли да бъдат отстранени с правителствени решения, а за комплекс от болестни явления, някои от които вече непоправимо са разрушили жизнеспособността на народа. За всекиго е ясно, че не става въпрос за преходни явления, а за тежко заболяване на националния дух, чиито трагични последствия тепърва ще наблюдаваме. Нека погледнем не на материалната смяна на дете за автомобил, а на онова, което поражда тази смяна, като се позовем именно на това, че битието определя съзнанието.

Първото, което откриваме е, че днес в България съществува всеобщо чувство за безсмислица. Хората не виждат никакъв смисъл в това да работят, да създават, да раждат, да се стремят към нещо значително или възвишено. Всичко протича под чудовищния знак на живота ден за ден. И това не е трагикомична игра на шепа кафеджийски интелектуалци, а атмосфера, проникнала и в последното село. За да не бъде голословен, нека се позова на няколко факта: огромното нарастване на броя на разводите, по които България заема едно от първите места в света; значителното нарастване на броя на самоубийствата, характерно впрочем за повечето страни от съветския лагер; честите констатации на партията и комсомола, че младежта нямала идеали; големият брой стопански престъпления и кражби; разни форми на проституция. Нито един от изброените дотук факти не съществуваше като явление в страната преди 25 години. Искам да разкажа само един курioзен случай. Когато работех като инженер в едно предприятие, един от добрите ми работници изпадна в болестна апатия, нежелание да говори, да яде, да живее; направи няколко опита за самоубийство и го прибраха в лудницата. Отидох да го видя, беше в особено състояние. Опитвах се да му кажа, че трябва да се помъчи да живее. Но той ме погледна полуусмихнат, тъжен и ми каза със странен глас:

...него можем да причислим към "тежката артилерия" на идеологическата диверсия, провеждана от противника чрез радиопропагандата. В своите беседи Г.Марков обхваща широк кръг въпроси от областта на идеологията, културата и изкуството, които се поднасят често в приемлива и въздействаща форма. Всички материали са пропити от злостен антикомунизъм и омраза към всичко, свързано с партията и нейната дейност.

„Няма нареждане да се живее, другарю Марков! Виж, ако имаше нареждане... можеше и да се живее!“

Първият аспект на безсмислицата е безперспективността. Един наблюдателен западен журналист след посещението си в България отбеляза, че онова, което му е направило най-силно впечатление е, че всеки човек в тая страна „има определен таван“, че обществото е ограничило развитието на всекиго с предопределен таван. Разбира се, за грамадното мнозинство от населението таванът е твърде нисък. По силата на изкуствено създаденото и настойчиво поддържано класово и социално безправие в страната, всяко дете – утрешен гражданин, има определен път. Всеизвестно е, че колкото и да е способно детето на обикновения гражданин (който не е имал щастието да изяде два шамара в полицията преди 9. IX. и следователно няма героично минало, нито полезно настояще), то не може да се състезава с детето на един партийен ръководител, което при цялата си тъпотия ще влезе в английската гимназия и ще попълни утре мястото на татко си в ръководството на държавата. Не е ли странно, че няма нито един случай, при който дете на партийен ръководител да е завършило техникум, да упражнява професия като стругар, металург, миньор, строител? Ако само погледнем състава на българските легации в чужбина, ще открием, че те са подслонили децата на повече от половината съвременна българска аристокрация. Вчера роденият Иванчо от Горубляне, който може да има заложибите на велик астроном, инженер, артист, никога няма да отиде по-далече от местното ТКЗС, докато някой Володя (за определени кръгове това е също българско име), седнал в „Чайка“-та на баща си, ще заеме място в университета и след това – където си иска. Да не говорим, че в училище Володя винаги ще има по-добри бележки от Иванчо и при всички съревнования състезанието ще бъде между „Чайка“-та и пешехода.

Вторият аспект на безсмислицата е произведен на първия. Разрушението на всички нравствени норми и понятия доведе до това, че всичко може. Колко пъти политиката на БКП преобърна вековни разбирания за добро и зло, за честност и безчестност, за лъжа и истина? Ами огромната лъжа, наречена комунизъм, в името на която се извършват безброй престъпления? Едни и същи хора обявяват един и същ човек (Трайчо Костов) за национален герой, после за национален предател и го обесват, след което отново го обявяват за национален герой и му издигат паметник, а пък напоследък май пак ще го обявят за предател. Да не говорим за липсата на елементарна справедливост в страната, за липсата на съд, на критерии за каквото и да било, или ако трябва да обобщим всичко в един принцип – това е принципът на безпринципността.

Третият аспект е чувството на несигурност. Няма човек в страната – от председателя на държавния съвет до последния гражданин, който да познава чувството за сигурност. Не съм сигурен дали комунистите премахнаха експлоатацията на човек от човека, но те създадоха нещо още по-жестоко, нека го наречем „зависимост на човек от човека“, при която всеки подлец или мижитурка може да изиграе убийствена роля в живота на всеки гражданин. Несигурност в работата, несигурност у дома, несигурност в бъдещето. Прибавете към това призрачната атмосфера на войната, която се подхранва от цялата пропагандна машина. В продължение на последните 20 години България може би десет пъти беше пред конфликт. Корея, Суец, Куба, Виетнам, Югославия, Китай, Чехия, Израел... Всеки знае, че при евентуална съветска война България ще бъде първата страна, която ще се намеси. Военно обучение, непрекъснато свикване на запасни, бойни подготовки, непрекъснати аларми... За какви деца може да става дума?

При това аз не искам да засягам общественото устройство, откъдето произтичат множество други фактори, които отравят душите и сърцата на българските граждани. Това е общото обяснение. Затова мнозина стигнаха до крайно неприсъщото на националния ни характер живеене ден за ден, затова не една млада жена повтаря: „За какво да раждам! Да създавам един нещастник, за да се мъчи на този свят! Не, това е престъпление!“ Ето какво пресушава корените на 13-вековното българско дърво. Въпреки пълното ни разбиране за размера на злото, аз искам да вярвам, че обикновените граждани ще съумеят да надвият безплодната атмосфера, в която живеят, и може би с някаква нова петвековна надежда ще съхранят живото тяло на народа и чудния български език.

Есетото е излъчено на 26. 01. 1972 г. по радио „Дойче веле“

Пражка пролет 1968 – дългото сбогуване с комунизма

Пражка пролет е най-големият опит за либерализация на режима в бившите социалистически страни, който показва, че социализмът не може да се реформира. Периодът на политическа либерализация в Чехословакия започва на 5 януари 1968 г. и продължава до 20 август същата година, когато страните-членки на Варшавския договор (с изключение на Румъния) окупираят страната. Наименованието „Пражка пролет“ се появява за първи път в западната преса и с него стават известни събитията в Чехословакия от 1968 г.

На 5 януари 1968 г. на мястото на Антонин Новотни, привърженик на твърдия партийен курс, за първи секретар на Чехословашката комунистическа партия е избран Александър Дубчек. Той обявява нов курс за реформиране на комунизма под мотото „социализъм с човешко лице“ и през април същата година в Чехословакия започва цялостна либерализация. Постепенно се прокарва идеята за свободни пазарни отношения и се дава свобода на пресата. В края на март се формира Клуб 231, чиято цел е реабилитация на политическите затворници, хвърлени в затвора съгласно член 231/1948 от чехословашкия наказателен кодекс. Според останалите страни-членки на Варшавския договор ситуацията в страната е опасна за бъдещето на социалистическите страни. В тази връзка се провеждат поредица срещи на най-високо ниво. Дубчек защитава плана си за реформи, като в същото време потвърждава ангажиментите на Чехословакия към Варшавския договор и СИВ. Леонид Брежнев първоначално е склонен на политически компромис. На 3 август представители на СССР, ГДР, Полша, Унгария, България и Чехословакия се събират в Братислава и подписват т.нар. Братиславска декларация, която засвидетелства верността им към комунизма и непримиримостта им в борбата срещу „буржоазните идеологии“. След конференцията в Братислава, съветските войски, участвали в учението „Шумава“, проведено от 24 юни до 2 юли, формално напускат територията на Чехословакия, но остават в готовност в близост до границите ѝ. Според най-новите изследвания на австрийския Болтцман институт

по проекта „Пражката пролет. Международната криза през 1968“ Тодор Живков пръв споменава идеята за военна намеса в Чехословакия на тайна среща в Москва още на 6 март 1968 г. и получава подкрепа

от полския си и немския си колеги Владислав Гомулка и Валтер Улбрихт, докато генералният секретар на ЦК на КПСС Леонид Брежнев все още смята политическото решение за по-правилно. До това заключение достигат учените, включени в екипа на проекта, които имат възможност да проучат за първи път архивите на Комунистическата партия в Москва, както и протоколите от срещите на върха на Варшавския договор. Версията на Живков, че Дубчек е ревизионист, че в Чехословакия има контрареволуция и социализмът е под заплаха, се превръща в официална позиция на България и съответно на българската преса. Същевременно чешките българисти изпращат до редакцията на вестник „Литературен фронт“ отворено писмо, в което изразяват безпокойство от тенденциозната информация в българските медии.“

ОКУПАЦИЯТА

Интервенцията на войските от Варшавския договор, известна като операция „Дунав“, започва на 21

август 1968 г. с навлизането в Чехословакия на войски от пет държави-членки на Варшавския договор и приключва на 16 октомври 1968 г. с подписване на двустранен договор между СССР и ЧССР, регламентиращ пребиваването на съветски войски там. В инвазията участват 200 хиляди войници от СССР, ГДР, Полша, Унгария и България, 6 000 танка, 3 000 оръдия, 1000 бойни самолета. Нахлуването на войските от Варшавския договор (с изключение на Румъния) е груба намеса във вътрешните работи и нарушаване на националния суверенитет на Чехословакия. Според официалните съветски власти обаче войските са „повикани“ от чехословашките комунисти, които са потърсили „братска помощ против контрареволуцията“. Писмо, направено през 1989 г. показва, че такава молба наистина е имало. За няколко часа на 21 август 1968 г. части от съветските въздушнодезсантни сили завземат основните политически и административни обекти в страната. Военните щабове са обкръжени. Частите на чехословашката армия получават заповед от генерал Дзур да не оказват съпротива и са неутрализирани. По време на окупацията губят живота си около 100 души. Дубчек, заедно със съратниците си е изпратен в Москва, но избягва най-тежкото наказание и по-късно е възстановен за кратко на длъжност. Съветските войски остават в Чехословакия до 1991 г.

УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ

„Години след това, когато първите демократи показаха жълтите си човки в родното политическо небе, един от тях, търсейки изява, поиска

от всеки войник, участвал в т.нар. чешки събития, да се извини. Не знам с какво бяхме виновни ние, 19-годишните момчетии, които нито знаехме къде отиваме, нито какво ще правим, за да търсим с късна дата прошка от някого. Отидохме и се върнахме, без да изстреляме един патрон. Бяхме винтче в играта на големите. 40 години по-късно нищо не се е променило. Големите пак са си големи. Непослушните пак страдат. Само винтчетата вече са други". (Исак Гозес, в. „Стандарт“)

България взема военно участие в Чехословашките събития през 1968 г. с 12-и и 22-ри мотострелкови полк (МСП). Министърът на народната отбрана на НРБ Добри Джуров дава Бойна заповед № 004 от 19 август 1968 г. за безпрекословно изпълнение на възложените от главнокомандващия ОВС задачи по разгромяване на „вражеските елементи“. Правителственото решение за „участие с въоръжени сили за оказване помощ на чехословашкия народ в борбата му срещу контрареволуцията“ е взето на следващия ден и е отразено в строго секретно Постановление № 39 от 20 август 1968 г. на Министерския съвет на НРБ.

Числеността на българските военнослужещи при навлизането в Чехословакия е 2164 души. Броят на танковете (Т-34) е 26, като български бойни самолети не участват в операцията. Бойната задача на 12 МСП се състои в това да овладее района на гр. Банска Бистрица и гр. Зволнен, да разоръжи частите от ЧНА там и да установи контрол върху важните административно-политически и военни обекти. По заповед на Командващия 38 СА в гр. Банска Бистрица са закрити редакцията и печатницата на в. „Смер“ (областен партиен орган) заради публикуването на статии срещу нахлуването на чуждите войски. Арестуването на главния редактор е възложено на 12 МСП и се извършва на 13 септември. Същия ден той е изпратен в щаба на 38 СА.

22 МСП получава бойна задача да се прехвърли на летищата „Рузине“ и „Водоходи“ край Прага, да приеме от 7-а военновъздушна дивизия от СА обектите за охрана и да организира кръговата им отбрана.

До 22 октомври българските части изпълняват тактически задачи по охрана и отбрана на определените им райони. Участието на двата български полка във военната интервенция през 1968 г. завършва седем дни след подписването на двустранен договор между СССР и ЧССР. До 30 октомври 1968 г. те се завръщат в своите гарнизони – Елхово и Харманли.

По време на събитията в Чехословакия България дава една жертва – младши сержант Николай Цеков Николов от 22 МПС, който е застрелян на 9 септември 1968 г. За смъртта му са осъдени трима чехи – Иржи Балоушек (на 9 години затвор), Милислав Фролик (на 4 години) и Рудолф Странски (на 2 години).

„НОРМАЛИЗАЦИЯ“

През април 1969 г. на мястото на Дубчек е избран за генерален секретар на ЧКП Густав Хусак. Започва периодът на т.нар. „нормализация“. Хусак отменя всички реформи извършени от Дубчек. Редица интелектуалци, открито подкрепящи либерализацията, са отстранени от водещи постове, като много от тях са преследвани и арестувани. Избухват бунтове, но протестите са постепенно потушени, а цензурата и тоталитарната власт отново завладяват страната до Нежната революция от 1989 г.

ПОСЛЕДИЦИ ОТ ОКУПАЦИЯТА

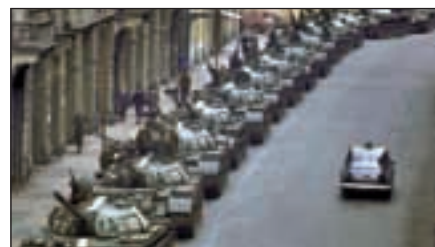
Според последните изследвания на Болтцман институт западните страни не са възнамерявали да се намесват в събитията в Чехословакия. Те само вербално осъждат нахлуването на страните от Варшавския договор поради реалността от ядрена заплаха по времето на Студената война. Лидерът на комунистите в Румъния, Николае Чаушеску застава в подкрепа на Дубчек и осъжда съветската политика. Югославия също изказва своята подкрепа. Протестни демонстрации във връзка с интервенцията на страните от Варшавския договор има не само в западните държави, но и в Полша, ГДР и СССР. На 25 август 1968 г. на Червения площад в Москва осем души изди-

гат плакати с лозунги „мы теряем лучших друзей“, „At' žije svobodné a nezávislé Československo!“, „Позор оккупантам!“, „Руки прочь от ЧССР!“, „За вашу и нашу свободу!“, „Свободу Дубчеку!“ Двама от тях – Наталия Горбаневская и Виктор Файнберг – са обявени за невменяеми и са изпратени в психиатрия, а останалите шест са осъдени.

След окупацията следва масова емигрантска вълна – 70 000 хил. души емигрират на Запад веднага след инвазията, като преобладават висококвалифицираните специалисти. Събитията около Пражката пролет допринасят за разцепването и разпадането на редица комунистически партии в западноевропейските страни.

Мария Захариева

ТОДОР ЖИВКОВ ЗА ПРАЖКА ПРОЛЕТ:

„Ние заявихме категорично пред др. Бержнев и др. Косигин, че трябва да бъдем готови да действаме с нашите армии.“

„Дано не се отиде до крайност, но вие разбирате, че ако се наложи, ние ще действаме с нашите армии в Чехословакия.“

„Дубчек няма нито опита, нито интелекта, нито воля да поведе партията.“

„Няма нужда да прилагаме сталинските методи от миналото, но ние трябва да приложим такива методи, че да внесем ред и в Чехословакия, и в Румъния, а след това да внесем ред и в Югославия.“

ЯН ПАЛАХ

Роден е през 1948 г. в семейството на фабричен работник и продавачка в магазин. Родителите му са дълбоко религиозни евангелисти. Завършва гимназия в гр. Мелник. От 1966 г. е студент в Стопанското училище в Прага. През 1967–1968 г. в Чехословакия се разгръща широко движение за реформи, подкрепено с ентузиазъм от студентските и ученическите среди. През есента на 1968 г. Ян Палах се прехвърля в историко-политикономическия факултет на Карловия университет и взема дейно участие в ноемврийските стачки срещу чуждата окупация.

На 16 януари към четири часа следобед той застава пред Националния музей на Вацлавския площад в центъра на Прага, залива се с бензин и се самозапалва. Това е неговият самопожертвувателен протест срещу окупацията на Чехословакия. Ян Палах умира на 19 януари и е погребан в Прага на 25-ти същия месец. През последните му дни в болницата за него се грижи и българската лекарка Мария Христова Войтова-Беязова. Тя издава през 1996 г. книгата „Защо не продумах“ (Proč jsem nemluvila, Arca JIMfa Třebíč, 1996 г.). В нея описва последните дни на Ян Палах. Д-р Мария Войтова работи в отделението по изгаряния на Пражката клиника за пластична хирургия, където е приет Ян Палах. Именно на нея се доверявя той преди да умре и ѝ казва да предаде информация за него в „Литерарни листи“.

АЛЕКСАНДЪР ДУБЧЕК

Дубчек е роден в Ухровец, Словакия през 1921 г. Израства в СССР, където семейството му се мести през 1924 г. Фамилията се връща в Чехословакия чак през 1938 г., а по време на Втората световна война Дубчек влиза в Словашката компартия и участва в антифашистката съпротива. През 1955 г. достига до ЦК на ЧКП. През 60-те години е сред комунистите, които са за еманципацията на Словакия в рамките на Чехословакия и застъпва идеи за либерализация и демократизация на комунистическия режим. След като на 5 януари Дубчек е избран за генерален секретар, издига идеята за „социализъм с човешко лице“. Кремъл слага край на Пражката пролет с военна сила още през лятото на 1968 г. Дубчек е отстранен от поста, изпратен като посланик в Турция, а през 1970 г. е изключен от партията. В периода 1970–1985 г. Дубчек работи като механизатор в Западнословенските държавни гори. След 1989 г. се връща към политиката. През 1992 г. става председател на Словенската социалнодемократична партия. На 1 септември 1992 г. претърпява тежка автомобилна катастрофа и умира на 7 септември 1992 г.

...Комунистическата партия, която след войната се ползваше с голямо доверие сред народа, постепенно заменяше това доверие срещу постове и учреждения, докато завзе всички и нищо друго не ѝ остана. Погрешната политика на ръководството превърна партията от политическа партия и идеен съюз в организация на властта, която получи голяма притегателна сила за властолюбивите егоисти, за пресметливите страхливци и за хората с лоша съвест. Техният прилив оказва влияние върху характера и възпитанието на партията, която не беше вътрешно така устроена, че в нея, без да бъдат дискредитирани, да получат влияние порядъчните хора, които постепенно биха я изменили така, че постоянно да бъде в крак със съвременния свят. Много комунисти се бореа против този упадък, обаче не можаха да предотвратят нищо от това, което стана...

Всички знаем, особено добре знае това всеки работник, че работниците фактически не решаваха нищо. Друг избираше работническите функционери. Докато много работници си мислеха, че управляват, от тяхно име управляваше определен слой функционери от партийния и държавния апарат. Те фактически заеха мястото на свалените класи и сами се превърнаха в нови господари...

Из отворено писмо „Две хиляди думи“, написано от Лудвиг Вацулик и публикувано на 27 юни 1968 г. в пражките вестници „Литерарни листи“, „Прага“, „Земеделске новини“ и „Млада фронта“.

ЛОЗУНГИ ОТ ПРАЖКА ПРОЛЕТ И ОТ ПЕРИОДА НА ОКУПАЦИЯТА

Běž domů Ivane, čeká tě Nataša!
Бягай вкъщи, Иване! Там те чака
Наташа! (лозунгът е от песен на
Яромір Вомачка)

Rudí bratři, vraťte se do svých
rezervací!

Червени братя, върнете се във
вашите резервати!

Ignorujte okupanty!

Игнорирайте окупаторите!

Sovětský cirkus opět v Praze –
nekrmit a nedráždit.

Съветският цирк отново е в Прага
– не хранете и не дразнете.

Za Dubčka, za Svobodu – budem
chlastat třeba vodu.

За Дубчек, за Свобода – ако тряб-
ва ще къркаме и вода.

Vyměním vázaného Lenina za
svázaného Brežněva.

Заменям омотан Ленин за завър-
зан Брежнев.

Kluci a holky, zvyšujte sexuální
napětí okupantů. Líbejte se vášnivě
před očima vyhladovělých cizáků!

Момчета и момичета, повиша-
вайте сексуалното напрежение
сред окупаторите. Целувайте се
страстно пред очите на изгладне-
лите чужденци!

Ani sousto Rusům – zamykejte
popelnice!

Нито залък на руснаците – затва-
рвайте добре боклукчийските кофи!

Повече от сега никога може би
не сме чувствали в своите длани
топлината на онези ръце,
които ни носеха свободата.

Още не е заглъхнал и още звучи
гърмът на уморените им оръдия.
Прегръдката на нашите улици
е още отворена.

Сълзите на очите, тъй искрени,
когато нашата земя приемаше
техните загинали, още парят.
Да, казвам на всички това.

И викам, със всяка сила викам.
Не пропилявайте тази любов.
Защото трудно ще понесе измамата
страната, толкова пъти мамена.

Ярослав Сайферт

„Литерарни листи“, 26 юли 1968

ПЛОДОВЕТЕ НА ЗАБЛУДАТА

По време на изпълнението на задачата в Чехословакия съветските войни
показаха, че са страшна съвременна военна сила. Те бяха готови да умрат
за делото на социализма.

Като изключим политически напрегнатата обстановка, словаците са до-
бродушни хора. Към нас те показаха приятелски чувства; често ни питаха,
ако сме гладни, да ни дадат да ядем. Отдавам своите симпатии на онези,
които живо се интересуваха от нашите нужди, от нашата съдба.

Редник Йордан Славов Чамурджиев, с. Калипетрово, окр. Силистренски

След като се уверих, че тръгваме за Чехословакия, у мен и моите другари
се породиха чувства на задоволство, че именно на нас се падна да помог-
нем на този приятелски народ. Това беше високо хуманна цел. А когато
осъмнахме на чехословашка земя, с радост наблюдавахме как хората от
първите села ни посрещаха с плодове, цветя и приятелски поздрави... Но
по-нататък се появиха лозунги: „Захватчики, идете домой!“

Не мога да скрия, че съветските бойци ми направиха чудесно впечатле-
ние с верността си към социализма. С тях живяхме близо два месеца. Уве-
рих се, че те са смели хора. Не ще забравя думите на моя другар Володя:
„Готов съм, ми казваше той, да са бия и отдам живота си, но да защитим
бъдещето и интересите на Чехословакия.“

Редник Никола Мирчев Куртев, с. Петровдол, окр. Врачански

Гаро,

Никога може би през живота си не ще забравя това, което преживях ми-
налата седмица...

Когато потеглихме на път, времето беше облачно. Ръмеше ситен дъжд.
В селата покрай границата народът ни посреща добре. Но по-нататък ви-
дяхме плодовете на заблудата. Имаше закани, викове, лозунги, а тук-там
чувахме и свистенето на куршуми. И ние носихме куршуми, но воювахме
с думи, със слово. Ние доказахме, че идваме като братя. Хората усетиха
искреността на нашите думи, а враговете от Запад почувстваха силата на
нашата техника и оръжие(...)

Вече сме в друг град. Ти знаеш какво значи войнишко другарство, но
колко силно е то сега, когато сме далече от родината. Особено много
си помагаме в разговорите с чехословашките другари. Някои са много
дълбоко объркани и заблудени. Ние сме длъжни да им помогнем. Докъде
може да стигне човек, попаднал под влиянието на Запад! Да знаеш колко
хитро империалистите действат срещу нас.

Гаро, с това завършвам своето писмо. Чакам с нетърпение всичко, което
ще ми разкажеш за България.

27.8.1968 гр. Брезно

Приятелски поздрав: Ицо

Редник Христо Георгиев Христов, София

Из „Войнишки писма“, Държавно военно издателство, София, 1969

100 години независима България

На 22 септември 1908 г. в историческата църква „Свети Четиридесет мъченици“ във Велико Търново с Манифест към българския народ, подписан от Фердинанд, е тържествено обявена Независимостта на България. С провъзгласяването на Независимостта завършва дългият процес на възраждане на българската държава. Независимото Българско царство е признато от Великите сили през пролетта на 1909 г. Актът на обявяването на Независимостта на България е важно историческо събитие. Независимостта е предшествана и подготвена от Руско-Турската освободителна война и от Съединението през 1885 г. и е една от най-блестящите акции на българската дипломация в най-новата ни история.

БЕРЛИНСКИЯТ ДОГОВОР ОТ 1878 Г.

Той определя Княжество България като васално на Османската империя, което затормозява стопанското развитие на страната и ограничава възможностите ѝ в международните отношения. Затова след постигането на Съединението на Източна Румелия с Княжество България елитът се насочва към обявяване на независимост. Мирните споразумения задължават българското княжество да се съобразява с режима на капитулациите наложени от Великите сили на Османската империя, който налага преференциален внос на европейските промишлени стоки и обрича развитието на българското вътрешно производство. Затова след постигането на Съединението на Източна Румелия с Княжество България елитът се насочва към обявяване на независимост.

СЪЕДИНЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ

Според Берлинския договор Южна България, наречена по искане на английската дипломация Източна Румелия, и е включена в рамките на Османската империя с известна автономия. Опити за съединението на Княжество България и Източна Румелия се правят през 1880 г. и 1884 г. От пролетта на 1885 сформираният в Пловдив под ръковод-

ството на Захари Стоянов БТЦРК се заема с активно пропагандиране на обединението чрез публикации в пресата и публични демонстрации. На 29 август Сава Муткуров и членът на БТЦРК Димитър Ризов се срещат в Шумен с княз Александър I, провеждащ военни маневри в района на града. Той им дава уверения за подкрепата си, но не уведомява за това скептично настроения към Съединението министър-председател Петко Каравелов. Първоначалното намерение на БТЦРК е Съединението да се обяви на 15 септември, но на 2 септември в Панагюрище започва бунт, овладян още на същия ден от полицията. Пред опасността страната да бъде обхваната от разпокъсани спорадични бунтове, а ръководителите на заговора да бъдат арестувани, комитетът решава да ускори начинанието. Още същия ден представители на БТЦРК са изпратени в различни градове

на областта, откъдето трябва да поведат бунтовнически групи към Пловдив, където да ги поставят под командването на майор Данаил Николаев. На 4 септември бунтовници, под ръководството на Чардафон обявяват Съединението и установяват контрол над село Голямо Конаре. На следващия ден правителството, начело с Иван Ст. Гешов, провежда консултации с руското представителство в Пловдив с намерението, ако получи подкрепа от Русия, самото то да обяви Съединението. Руският представител категорично отказва. На 5 септември няколкостотин въоръжени бунтовници от Голямо Конаре се придвижват към Пловдив. През нощта срещу 6 септември частите, командвани от Данаил Николаев, установяват контрол над града и отстраняват правителството и генерал-губернатора Гаврил Кръстевич. Съставено е временно правителство, начело с Георги Странски и е обявена обща мобилизация. След като княз Александър I подкрепя Съединението и след края на последвалата Сръбско-българска война, България и Османската империя постигат споразумение, според което Княжество България и Източна Румелия имат общо правителство, парламент, администрация, армия. Единственото разграничение между двете части на страната, запазено до Обявяването на независимостта на България през 1908, е това, че българският княз е формално назначаван от султана за генерал-губернатор на Източна Румелия.

ПРОВЪЗГЛАСЯВАНЕ НЕЗАВИСИМОСТТА НА БЪЛГАРИЯ

Благоприятни условия за провъзгласяване на Независимостта на България настъпват през септември 1908 г. Тогава вниманието на Великите сили е насочено към френско-германския спор за Мароко, а Австро-Унгария се готви да анексира Босна и Херцеговина. В същото време в Истанбул младотурците извършват преврат, а по жп линията Одрин-Белово избухва стачка. Българското правителство използва момента, конфискува жп-линията и обявява независимост на 22 септември. На следващия ден Австро-Унгария анексира Босна и Херцеговина. На заплахите с война от страна на Османската империя, България отговаря с военна мобилизация и същевременно декларира готовност за мирно уреждане. Тъй като Берлинският договор е двойно нарушен (от София и от Виена), а Великите сили не са готови за

масщабна война, усилията се насочват към дипломатическо признаване на българската независимост. С решаващата помощ на Русия са уредени политическите и финансовите аспекти и през март 1909 г. европейските правителства признават независимостта. България става царство и пълноправен участник в международните отношения. Княз Фердинанд приема титлата цар на България. Създадени са предпоставки за освобождаване на последните останали под османска власт български земи в Тракия и Македония. С помощта на Русия е постигнато споразумение по възникналите тежки финансови проблеми. Русия опрощава на Турция военните ѝ задължения, останали още от войната от 1877–1878 г. Турция се отказва от всякакви финансови претенции към България, а България се задължава да изплати на Русия в срок от 75 г. 82 млн. франка. Обявяването на Независимостта се

отбелязва с многохилядни митинги в цялата страна. В шифрована телеграма до Фердинанд, относно настроеността в столицата, неговият личен секретар Чапрашиков пише: „Ентузиазмът в целия град е неописуем. Всички улици и площади задръстени от тълпи народ, който взаимно се поздравява с „честито Царство“ и вика „ура“... Всички магазини са окичени със знамена. Никога столицата не е бивала в такъв възторг.“ Провъзгласяването на независимостта е политически акт на правителството на Александър Малинов, което отхвърля васалната зависимост на България от Османската империя. Самият Малинов е автор на манифеста, който Фердинанд прочита на историческия хълм Царевец и обявява независимостта на България. Така 30 години след Берлинския конгрес България става независима държава.
(М. П.)

Манифест на княз Фердинанд за обявяване на държавната Независимост на България

По волята на незабавния цар-освободител, великият братски руски народ, подпомогнат от добрите ни съседи, поданиците на Негово Величество румънския крал, и от юначните българи, на 19 февруарий 1878 година (се) сломиха робските вериги, що през векове сковаваха България, някога тъй велика и славна.

Оттогава до днес, цели тридесет години, българският народ, непоколебимо верен към паметта на народните дейци за своята свобода и въодушевяван от техните завети, неуморно работи за уреждането на хубавата си земя и създаде от нея под мое ръководство и онова на о' бозе почившия княз Александър държава, достойна да бъде равноправен член в семейството на цивилизованите народи. Винаги миролюбив, моят народ днес копнее за културен и икономически напредък; в това отношение нищо не бива да спъва България; нищо не трябва да пречи за преуспяването ѝ. Такова е желанието на народа ни,

такава е неговата воля. Да бъде според както той иска. Българският народ и държавният му глава не могат освен еднакво да мислят и еднакво да желаят. Фактически независимата ни държава се спъва в своя нормален и спокоен развой от едни узи (вери-

ги — бел. ред.), с формалното разкъсване на които ще се отстрани и настаналото охлаждане между България и Турция.

Аз и народът ми искрено се радваме на политическото възраждане на Турция; тя и България — свободни и напълно независими една от друга, ще имат всички условия да създадат и уякчат приятелските си връзки и да се предадат на мирно вътрешно развитие.

Въодушевен от това светло дело и да отговоря на държавните нужди и народно желание, с благословието на Всевишния прогласявам съединената на 6 септември 1885 година България за независимо Българско царство и заедно с народа си дълбоко вярвам, че този ни акт ще намери одобрението на великите сили и съчувствието на целия просветен свят.

Да живее свободна и независима България!

Да живее българският народ!

22 септември 1908 год.
Фердинанд I

In memoriam

Георги Китов

(1. 3. 1943 г. – 14. 9. 2008 г.)

„Който не познава миналото, не е господар на настоящето, а който не е господар на настоящето – няма бъдеще“, казваше големият български археолог

Проф. Георги Китов почина внезапно на 14 септември в Старосел, където е извършвал разкопки под Тракийския комплекс. Там заедно с експедицията си ТЕМП той открива през 2000 г. **Тракийския култов храм на Четинова могила**, но тогава разкопките са прекратени поради липса на средства. Два дни преди смъртта на археолога в Старосел са били намечени нови находки от IV-V век пр.Хр. Благодарение на Георги Китов за България и за траките заговори целият

свят, а откритията му са извор на национална гордост за всеки българин. С името на Георги Китов са свързани множество значителни открития, даващи представа за културата на траките – гробниците при Стрелча, религиозния комплекс край Старосел, 673-грамовата златна маска и гробницата на цар Севт III в могилата Голямата Косматка до Шипка, както и Александровската гробница до Хасково, украсена с уникални стенописи от средата на IV век пр. Хр.

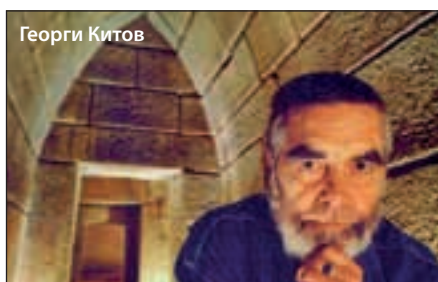
БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ДИРЕКТОР НА НАЦИОНАЛНИЯ ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ

Той беше най-големият археолог на България през последните 40 години. Георги Китов категорично отказваше да бъде наричан „българския Индиана Джоунс“. Казваше „Аз съм Георги Китов и това е достатъчно висока марка, за да се наричам като измислен филмов герой“.

Проф. Николай Овчаров, археолог
С Георги Китов си отива една цяла

Златна фиала-маска от V в. пр.н.е.

Георги Китов

епоха в българската археология. През последните години той направи така, че за България се заговори в целия свят. Неслучайно читателите на вестник „Стандарт“ поставиха археологическите открития у нас, сред които изпъкват и тези на Георги Китов, в списъка на 10-те най-значими събития в България през последните 100 години. С резултатите от своите разкопки видният археолог накара българите да се гордеят със своето минало.

ВАЛЕРИЯ ФОЛ, АРХЕОЛОГ

Георги Китов има открити над 7 хиляди уникални тракийски предмети, които са безценни. Това вече може да е един цял прекрасен музей на тракийското изкуство. Ние имаме много писмени доказателства от древните историци за цивилизацията, културата на траките, но Жоро Китов я разкри на света. Последните няколко дни малко преди да почине, той откри нови неща от гробницата в Старосел. Това място е много специално, това е Свещен храм с десет колони. Има нещо много символично, че точно там, на Четинава могила, Георги Китов замина в света на отвъдното, при света на траките.

СВЕТОВНИТЕ МЕДИИ ЗА ГЕОРГИ КИТОВ

В. „Дейли телеграф“: Китов е ръководил археологически екип, който е открил съкровища от древна Тракия, смятани за също толкова важни, колкото съкровищата на Агамемнон или Тутанкамон. Древногръцки и римски автори са описвали траките като варвари, макар и да са признавали уменията им в металообработването и военното изкуство – робът гладиатор Спартак, който е водил бунт срещу римляните, е бил трак. Траките обаче намериха защитник в лицето на Китов, който в продължение на над две десетилетия е ръководил екипи от зле финанси-

рани доброволци в упорито търсене на археологически находки въпреки безразличието на държавата и по-добре екипираните иманяри. Той открива през 2004 г. в т.нар. Долина на тракийските царе в централна България тракийско съкровище от над 130 накита, включително маска от чисто злато с тегло над половин килограм. Това е едно от най-сензационните открития през последните 50 години.

Според Китов маската е още по-забележителна от маската на Агамемнон. „Маската на Агамемнон е била само със златно покритие и е тежала само 60 грама, докато тази маска тежи 690 грама и е от чисто злато“, казва българският археолог.

„Интернешънъл хералд три-бюн“:

През 2004 г. в т.нар. Долина на тракийските царе в централна България Китов открива скелет в гробница, близо до който има фино изработена маска от чисто

злато. През 2005 г. сп. „Тайм“ определя това откритие като „едно от най-сензационните археологически открития през последните години“. Още преди съюза на Тракия с Троя срещу Гърция в Троянската война гърците са смятали тракийците за варвари. Откритите от Китов останки обаче показват, че тракийците са били също толкова добри в обработката на металите, колкото и троянците. Те са били войнолюбив народ със сложни ритуали и са вярвали във възкръсването след смъртта. Пълните със съкровища гробници очевидно са били на много богати хора. Китов защити решението си да използва тежка земекопна техника с аргумента, че машините работят много внимателно и не са повреждали археологически находки и че прибягването до този метод се налагало, за да бъдат изпреварени иманярите.

По материали от българските медии

Георги Павлов Китов е български археолог и траколог. Роден е на 1 март 1943 г. в Дупница. Направил е множество значителни открития, свързани с културата на траките.

След като завършва история в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1966), специализира история на изкуството в Ленинград (1974–1975). От 1971 г. работи като уредник в Археологическия музей и институт към БАН.

През последната четвърт на 20 век е направил множество значителни открития, свързани с културата на траките. Откритията на Китов започват още през 1967 г., когато провежда първите си самостоятелни разкопки в Тауклиман край Каварна. Оттогава е разкрил около 450 селищни могили и гробници. Доктор на историческите науки от 1977 г., старши научен сътрудник (1990). Председател на Общото Събрание на Археологическия институт с музей при БАН от (1992). От 1995 г. преподава като хоноруван доцент в Нов български университет. Основател и ръководител от (1972) на археологическата експедиция ТЕМП (преди ЕПОС и ЕТАП).

През 2000 г. той взе престижната награда „Хенри Форд“, присъжда на всяка година от автомобилния гигант за опазване на културната и природната среда. Влезе и на страниците на „Нешънъл джигеографик“. През 2004 г. е удостоен с почетния знак на БАН „За заслуги към БАН“ за неговите забележителни открития и приноса му в областта на тракийската история и култура, има Златен почетен знак на МВНР, Почетен знак на Община Стара Загора, почетен гражданин е на град Шипка и град Казанлък.

Автор е на над 200 статии и десетина студии върху историята, археологията и религията на траките. Някои от най-популярните му книги са „Тракийското съкровище от Вълчитрън“ (1978 г.); „Богатствата на тракийските владетели“ (1992 г.); „Долината на тракийските царе, (2002 г.); „Гробницата на Севт III“, (2004 г.); „Въведение в тракийската археология“, със съавтор Даниела Агре (2002 г.)

XXIX олимпийски игри

Пекин 2008

Най-слабото представяне за България от 56 години насам

По-слабо нашите спортисти са се представяли само във втората следвоенна олимпиада в Хелзинки през 1952 година. Тогава единствено боксьорът Борис Георгиев спечели бронзов медал в категория до 75 кг. „Българският спорт отбеляза наистина едно много сериозно отстъпление. Но това беше на базата на натрупани много тежки и сериозни проблеми, които непрекъснато бяха отлагани, на заложили погрешни модели в цялата спортна обществено-ност“, казва председателката на Държавната агенция за младежта и спорта Весела Лечева.

Китай зае първото място с общо 100 медала (51 златни, 21 сребърни и 28 бронзови). На второ място остана САЩ с 10 медала повече от домакините, но по-малко титли – 36 златни, 38 сребърни и 36 бронзови медала. Трета е Русия със 72 отличия – 23 златни, 21 сребърни и 28 бронзови медала. Новите олимпийски герои са **Юсеин Болт** и **Майкъл Фелпс**. **Фелпс** спечели 8 златни медала. **Болт** постави ненадминати рекорди в спринта на 100 и 200 метра.

РУМЯНА НЕЙКОВА – ОЛИМПИЙСКА ШАМПИОНКА НА СКИФ В ГРЕБАНЕТО

Осмият ден на Олимпиадата в Пекин донесе първия и единствен златен медал за България. Румяна Нейкова спечели гребането в дисциплината скиф, като постигна време от 7:22,34 минути. Основен конкурент на Нейкова бе Екатерина Карстен от Беларус. След това тя бе изпреварена от американката Мишел Герет, която се опита да се възползва от грешката на българската състезателка и атакува, но Нейкова удържа преднината си, а Герет финишира на 0.44 секунди зад нея. „Не вярвах, че мога да спечеля. Чакам този златен медал вече осем години. Всеки ден си мечтаех за титлата. Едва на финала усетих, че мога да спечеля златото. Хубаво е на върха, но оттам се пада най-лесно“, каза Нейкова след финала. Румяна Нейкова е родена на 6 април 1973 година в София. Състезател е на

клуб „Черно море“ Варна. Започва да се занимава с гребане през 1985-та година в ЦСКА под ръководството на Верка Алексиева. Румяна Нейкова е спортист номер 1 на България за 2002 година. В момента тренира под ръководство-

то на своя съпруг Свилен Нейков. През 1989 година Нейкова става световна вицешампионка за девойки, а през следващата година става световна шампионка за девойки. През 1997 година Нейкова заема 4-то място на световно първенство на скиф. На следващата година отново е четвърта, а през 1999 година на световното първенство в Канада печели първия си медал – бронзов. В кариерата си Румяна Нейкова има две световни титли на скиф – от Севиля'2002 и от Милано'2003. На Олимпиадата в Сидни през 2000 година след изключително спорно решение на съдийската комисия Румяна Нейкова бе класирана на втора позиция след Екатерина Карстен (Беларус), с която пресякоха финала едновременно. След Сидни'2000 Румяна Нейкова прекъсна кариерата си за една година, в която (през 2001 година) роди син – Емил.

На летните олимпийски игри в Атина през 2004 година Румяна Нейкова спечели бронзов медал на скиф. На световното първенство през 2005 година в Гифу (Япония) Румяна Нейкова и Миглена Маркова спечелиха сребърни медали на двойка-скул. На световното първенство в Мюнхен през 2007-а година Нейкова печели сребърен медал, като пред нея завърши Екатерина Карстен-Ходотович (Беларус).

СТАНКА ЗЛАТЕВА – ОЛИМПИЙСКА ВИЦЕШАМПИОНКА В КАТЕГОРИЯ ДО 72 КИЛОГРАМА

Двукратната световна и трикратна европейска шампионка Станка Златева спечели сребърен медал в състезанията в категория до 72 кг. по борба. Станка Златева, която през последните две години нямаше нито една загуба, беше изненадващо туширана на финала от китайката Ван Цзяо. „Не издържах психически,

напрежението около очакванията ми повлия много. Задължението да спечеля титла ми дойде в повече. Исках да спечеля, за да продължа да се боря за удоволствие“, каза Златева.

БРОНЗОВИ МЕДАЛИСТИ В БОРБАТА СА ЯВОР ЯНАКИЕВ, РАДОСЛАВ ВЕЛИКОВ И КИРИЛ ТЕРЗИЕВ

Борецът Явор Янакиев спечели първия медал за България в петия ден от Олимпийските игри в Пекин – бронз в категория до 74 килограма в класическия стил. Радослав Великов и Кирил Терзиев извоюваха бронзови медали съответно до 55 и 74 килограма в свободния стил. Николай Гергов зае пето място в категория до 66 кг. в класическия стил. Една от големите надежди на България за медал от Олимпиадата в Пекин – Армен Назарян, остана едва седми в крайното класиране.

БЪЛГАРСКИЯТ АНСАМБЪЛ ПО ХУДОЖЕСТВЕНА ГИМНАСТИКА ЗАЕ ПЕТО МЯСТО

Възпитаничките на Адриана Дунавска и Мариела Пашалиева изиграха без грешка своите съчетания с 5 въжета и с 3 обръча/два чифта бухалки, но съдиите им отредиха петата позиция с общ сбор от 33.550 точки. Първите три места заеха Русия, Китай и Беларус. Треньорката Адриана Дунавска заяви, че класирането

е било ясно още след първия ден, когато руските непрекъснато грешали, а получавали високи оценки.

ВОЛЕЙБОЛИСТИТЕ НИ СЕ КЛАСИРАХА НА ПЕТО МЯСТО

България се класира за четвъртфиналите на Олимпийския волейболен турнир след победа с 3:1 гейма над Венецуела. В мача игра капитанът на българите Пламен Константинов, който се завърна в Пекин след допълнителен допинг тест в Кьолн. Руснаците победиха България на

четвъртфиналите, в спор за третото място се наложиха над Италия.

БЕЗ МЕДАЛИ ОСТАНАХА ДВУКРАТНИТЕ НИ ОЛИМПИЙСКИ ШАМПИОНИ ПО СРЕЛБА МАРИЯ ГРОЗЕВА И ТАНЮ КИРЯКОВ

Двукратната олимпийска шампионка Мария Грозева от Сидни и Атина не успя да триумфира за трети път в Пекин. Тя остана на

пето място на 25 метра пистолет и за първи път завърши без медал. Таню Киряков се класира на седмо място на финала на 50 метра пистолет.

ДОПИНГ СКАНДАЛИ НА БЪЛГАРСКИТЕ СПОРТИСТИ

Допинг скандали доведоха до отпадането на целия отбор по вдигане на тежести. Допинг скандал разтърси и лекоатлетическия ни отбор. Негова жертва стана представителката ни в бягането на 1500 м. Даниела Йорданова. Направеният ѝ допинг контрол на 13 юни е дал положителен резултат и Федерацията по лека атлетика не допусна Йорданова да участва в Олимпиадата. Констатирано бе и повишеното ниво на тестостерон на капитана на националния отбор по волейбол Пламен Константинов.

Слабото представяне на България в 29-те олимпийски игри показаха за пореден път проблемите в българския спорт, които са резултат от лошата държавна политика в областта на спорта през изминалите 19 години.

По време на демокрацията бе унищожена вече изградената спортна база – тя бе окрадена и занемарена. Държавата разруши и системата за набиране на деца. Спортистите защитаваха, доколкото бе по силите им, националната ни чест. „Аз се радвам за себе си и за моя успех и не ми се иска да мисля за състоянието на спорта у нас. Наистина положението не е никак розово и това, което се случва в последните години – малкото медали на българските спортисти, не е само защото те не са успели да се преборят, а е и резултат от политиката на държавата. Нормалните държави правят много неща след олимпийска титла, но в България – не знам. Надявам се да се помогне на младите състезатели, защото в противен случай спортът ще загине. Трябва да се направи нещо, което да ги запали, така, както едно време мен ме запалиха, тъй като в момента нещото липсва, а това е жалко“, казва нашата единствена шампионка от Пекин Румяна Нейкова. (Р.К.)

Абонамент

ИНТЕРЕСУВА ЛИ ВИ ЖИВОТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ, БЪЛГАРИЯ И В ЦЕЛИЯ СВЯТ?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списание на българската общност.

На страниците на „Българи“ имате уникалната възможност да получавате актуална информация от България, да се срещате с интересни личности и да научите нещо повече за живота на българите в Чехия и по света. Чакаме вашите мнения и предложения за списание „Българи“.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Кш.

Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane/ Vocolova 3/120 00 Praha 2.

**ОБАДЕТЕ НИ СЕ НА GSM 777 196 322
ИЛИ НИ ПИШЕТЕ НА E-MAIL BALGARI@ATLAS.CZ**

За контакти:

o.s. Vazraždane
Vocolova 602/3
120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
balgari@atlas.cz
www.balgari.eu

Българското неделно училище

Малки, по-големи и още по-големи деца и ученици,

*Ако обичате да пеете и танцувате,
ако обичате да рисувате и да се забавлявате,
ако обичате да пишете и говорите на български,*

**Заповядайте всяка събота в 10.30 ч. в Дома
на националните малцинства в центъра на Прага,
улица „Воцелова“ 3 – 2 минути пеш от „И. П. Павлова“**

*Тук за вас отвори врати Българското неделно училище
при сдружение „Възраждане“ с много музика, игри и забава.*

Повече информация на gsm 777 196 322 и на e-mail balgari@atlas.cz

Българи брой 4/2008

Издание на българската общност
в Чешката република

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, Americká 28, 120 00 Praha 2

Българи излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чехия: E 13282

Директор на изданието:

Мария Захариева

Редактор на броя:

Мария Захариева

Редактор:

Лора Владимирова

Сътрудници:

Румяна Георгиева, Златина Йержабкова, Галина Петрова, Добромир Григоров, Емил Асемиров, Васил Самоковлиев

Дизайн:

„Макс“ студио

Година 7, брой 4/2008

Balgari

Periodikum bulharské menšiny
v České republice
Časopis je vydáván s finanční
podporou Ministerstva kultury
České republiky

Посетете интернет страницата
на гражданско сдружение „Възраждане“
и на списание „Българи“ www.balgari.eu

*PROWINE s.r.o.
Предлага разнообразие
от качествени български
вина и ракии, лютеници,
сърми, колбаси,
краве и овче сирене*

Prowine s.r.o.
Cukrovarská 33, 196 00 Praha 9-Čakovice
tel.: +420 724 253 527, +420 603 460 985
e-mail: prowine@centrum.cz
www.prowine.cz